

ÖKUMENIKUS CHARTA

A megújított Ökumenikus Charta teológiai és etikai aspektusa

A MEÖT Szociáletikai- és Teológiai
és Keresztény Egység
bizottságainak konferenciája

2026. szeptember 2. szerda

ÖKUMENIKUS CHARTA

Irányelvek az európai egyházak bővülő együttműködéséhez
2025

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ ÉS AJÁNLÁS	3
BEVEZETÉS ÉS ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK	5
I. HISSZÜK AZ EGY, SZENT, KATOLIKUS (EGYETEMES) ÉS APOSTOLI EGYHÁZAT	7
1. Közös hitbeli elhívásunk az egységért	7
II. AZ EGYHÁZAK LÁTHATÓ KÖZÖSSÉGE FELÉ	9
2. Hallgassuk együtt Isten igéjét és imádkozzunk együtt!	9
3. Közeledjünk egymáshoz!	10
4. Tegyük együtt bizonyosságot!	10
5. Folytassuk a párbeszédet és cselekedjünk együtt!	12
6. Az ifjúság az egyházakban és az ökumenében	13
III. A TALÁLKOZÁS SZINTJEI EURÓPÁBAN	15
7. Együtt Európáért a változó világban!	15
8. Erősödő kapcsolatot a zsidósággal és a judaizmussal!	16
9. Kapcsolatok erősítése a muszlimokkal és az iszlámmal	17
10. Viszonyunk más vallásokhoz és világnézetekhez	18
IV. KÖZÖS EURÓPAI FELELŐSSÉGÜNK ÉS FELADATAINK	20
11. Békére és megbékélésre törekszünk!	20
12. A teremtettség megőrzéséért!	21
13. Úton a migránsokkal, menekültekkel és kitelepítettekkel!	22
14. Foglalkozunk az új technológiákkal!	24
A megújított Ökumenikus Charta teológiai és etikai aspektusa – a konferencia előadásai	26

ELŐSZÓ ÉS AJÁNLÁS

„Dicsőség az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek!”*

Az Európai Egyházak Konferenciájaként (CEC) és az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsaként (CCEE) hálát adunk Istennek az Európa egyházai között a 2001. évi Ökumenikus Charta aláírása óta egyre növekvő közösségért. A Charta több mint két évtizedig Európában sok helyen fontos szerepet játszott az ökumené fejleményeinek forrásaként és formálásukban.

Az Ökumenikus Chartát Európa-szerte eltérően fogadták. Egyes egyházakban alig használták, míg másoknál az ökumenikus eszmecsere és együttműködés alapjául szolgált. A Chartát ökumenikus partnerség létrehozására vagy egyezmények megkötésére használták, hogy projekteket és eseményeket ösztönözzön, és hogy regionális szinten hozzájáruljon a keresztség kölcsönös elismeréséhez.

Az Ökumenikus Charta 2001-es aláírása óta Európa, az egyházak és az ökumené változásokon ment keresztül. E fejlemények nyomán felismertük, hogy meg kell újítani az Ökumenikus Charta szövegét. Ez a megújítás kifejezi folyamatos reménységünket és munkálkodásunkat, hogy elmélyítsük egyházaink egységét sokszínűségükben, hallgatva Krisztus imájára, hogy „mindnyájan egyik” legyünk (János ev. 17,21**).

Hálát adunk a bizalomért és a barátságért, az alkalmakért, amikor együtt hallgatjuk Isten ígétjét, együtt tanúskodunk róla és cselekedjük. Ugyanakkor elismerjük és sajnáljuk az egyházak közötti megosztottságot és emberi gyengeségeinket a hitben, szeretetben és reménységben. Ezt a megújított Chartát a bizalomnak azzal a lelkületével adjuk át, hogy Isten mindannyiunkat együtt vezet utunkon a mélyebb közösség és megértés felé, és támogat közös felelősségünkben; nemcsak egymás, hanem Európa és a világ jövője iránt.

„Jézus Krisztus, az Egyház Ura a mi legnagyobb reménységünk a megbékélésre és a békére. Az Ő nevében elkötelezzük magunkat közös utunk folytatá-

sára Európában. Imádkozunk Isten vezetéséért a Szentlélek ereje által. Isten tegyen tökéletessé minket minden jó munkában, és fogadja el egyetértésünket az Atya, Fiú, Szentlélek egységében eggyé tett népként. Ámen.”

Az Európai Egyházak Konferenciájának és az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsának elnökeiként ajánljuk az Ökumenikus Charta ezen megújított szövegét minden európai egyháznak és püspöki konferenciának, hogy fogadják el, és alkalmazzák helyi körülményeik között.

Ezzel az ajánlással ezennel aláírjuk az Ökumenikus Charta megújított változatát 2025. november 5-én, szerdán, az első egyetemes zsinat, a Niceai/Nikaiai zsinat 1700. évfordulóján.

Róma, 2025. november 5.

+ Nikitas

Thyateira és Nagy-Britannia érseke

Az Európai Egyházak
Konferenciájának elnöke

+ Gintara Grušas

Vilnius érseke

Az Európai Püspöki Konferenciák
Tanácsának elnöke

BEVEZETÉS ÉS ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

Az Ökumenikus Charta megújított változata iránti igény az Európát, az egyházakat és az ökumenét érintő, az elmúlt két évtizedben történt sok változással kapcsolatos. Keresztényekként reménységgel tekintünk a jövőbe, mivel az Isten országát várva élünk, amelynek még el kell jönnie, de amely már most is jelen van. Mi, a CEC és a CCEE, a Charta aláírói elismerjük Krisztus evangéliumának gyümölcseit társadalmaink életében. Azt is elismerjük azonban, hogy erősödött a klímaválság, hogy háború, menekülés, szegénység, populizmus, a vallással való visszaélés és sok más kapcsolódó nehézség okoz szenvedést, és kelt nagyfokú aggodalmat. A gyors technológiai fejlődés annyira megváltoztatta körülményeinket, hogy még mindig csak próbáljuk megérteni. Európa egyre inkább szekulárisává válik, és a legtöbb helyen már nem tekinthetjük magától értetődőnek az egyházak szerepét. Sok oka van a befolyás elvesztésének, többek között a hitelesség hiánya az egyházakban jelenlévő személyes és strukturális bűnök miatt.

Ebben a helyzetben minden korábbinál nagyobb szükség van a közös ökumenikus fellépésre. Ma az a küldetésünk, hogy bizonyosságot tegyünk hitünk-ről, párbeszédben, a kereszténységen belüli viszonyainkon kívül is és Európa népeinek szolgálatával, az Atlanti-óceántól az Urálig, az Északi-foktól a Földközi-tengerig. Európa e tág fogalmához hasonlóan a Charta Krisztus egy egyetemes egyházáról tanúskodik, amely különféle helyi egyházakban nyilvánul meg. Minden egyházat, egyháztanácsot, ökumenikus testületet és kezdeményezést arra hívunk, hogy csatlakozzon a megújított Chartához.

A megújított Charta új elrendezésű, hitünkkel kezdődik, Isten ígéjére hallgatásunkkal és közös tanúságtételünkkel folytatódik, majd megjelöli a találkozási pontokat, végül közös európai felelősségünk és elkötelezésünk területeit nevesíti. Egyes területek új fejezetek hozzáadását igényelték, így a békéről és a megbékélésről, a migrációról és az új technológiákról. Elismerve az ifjúságnak az egyházban és az ökumenében játszott mindig is központi szerepét, külön fejezetet szenteltünk a fiataloknak és közreműködésüknek. Továbbá a megújított Charta több elkötelezést tartalmaz, amelyek részlete-

sebbek is. Ezek tükrözik az ökumenikus kapcsolatok növekedését, de szétágazását is. Ugyanakkor az elkötelezések különleges ajánlásokat is tartalmaznak, bátorítva az egyházakat és az ökumené szereplőit, hogy konkrét lépéseket tegyenek, és mind egészében, mind részleteiben használják a Chartát, környezetüktől, helyzetüktől és szükségleteiktől függően.

Miközben a felülvizsgálatot egy közös CEC-CCEE munkacsoport végezte, az egyházak és az ökumenikus testületek Európa-szerte nagy érdeklődést és odaadást tanúsítottak a konzultációs folyamat iránt, amelynek során a szöveg kialakult. A szöveggel való átfogó és alapos foglalkozás, a mélyreható kommentárok, az árnyalt és építő válaszok döntőek voltak a felülvizsgálat folyamatában. Sőt mi több, a hozzájárulások azokról a gyümölcsökről tanúskodnak, amelyek a szöveg és ajánlásai iránti elköteleződésből fakadtak. Reméljük, hogy tartós lesz ez az elköteleződés.

A korábbihoz hasonlóan a megújított Ökumenikus Charta is felvázolja minden európai egyház alapvető ökumenikus felelősségének területeit, amelyekből az irányelvek és az elkötelezések következnek. A Charta szándéka, hogy az egyházi élet minden szintjén elősegítse az ökumenikus párbeszéd és együttműködés kultúráját, és elfogadott kritériumokat biztosítson ehhez a kultúrához. Ugyanakkor elismerjük, hogy nincs tanítóhivatali vagy dogmatikai jellege, és egyházjogilag nem kötelező. Tekintélye és célja az európai egyházak és ökumenikus szervezetek önkéntes elkötelezéséből származik. Vagyis úgy használják, ültessék át és hajtsák végre, hogy különböző szinteken és körülmények között alkalmas és gyümölcsöző legyen. Ez a megújított változat az eredeti Ökumenikus Charta szellemiségét és örökségét kívánja követni, hozzájárulva maradandó jelentőségéhez és hasznosságához.

I. HISSZÜK AZ EGY, SZENT, KATOLIKUS (EGYTEMES) ÉS APOSTOLI EGYHÁZAT

„Igyekeztek megtartani a Lélek egységét a békesség kötelékével. Egy a test, és egy a Lélek, aminthogy egy reménységre kaptatok elhívást is: egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség, egy az Istene és Atyja mindeneknek; ő van mindenek felett és mindenek által és mindenekben.” (Efézus 4,3-6)

1. Közös hitbeli elhívásunk az egységért

Jézus Krisztus evangéliumával, a Szentírás tanúbizonysága szerint és amint a 325/381-es Nicea-konstantinápolyi ökumenikus hitvallás kifejezi, hiszünk az egy Istenben, „az Atyában, a Mindenhatóban, aki teremtője a mennynek és a földnek”, az egy Úr Jézus Krisztusban, aki megtestesülésével, halálával, feltámadásával kinyilatkoztatja nekünk Isten szeretetét és a megbékélés titkát, és a Szentlélekben, a „megelevenítőben”, aki a koinónia (közösség és tevékeny részvétel) életébe von önmagával és Isten népével. Minthogy valljuk az „egy, szent, katolikus (egyetemes) és apostoli egyházat”, elsődleges ökumenikus feladatunk, hogy egyre inkább tanúsítsuk ezt az egységet.

Krisztus utolsó megbízásának engedelmeskedve és a Szentlélek indíttatására (Apostolok cselekedetei 2,46-47) készek vagyunk arra, hogy „hirdessük az evangéliumot minden teremtménynek” (Márk ev. 16,15), különösen is Európa minden népének, és arra, hogy közösen hirdessük. Hisszük és már tapasztaljuk is, hogy az örömhírnek ez a hirdetése (kérügma) erős jele és forrása egységünknek, amely mindig Isten ajándéka.

Egyes különbségek azonban akadályozzák a látható egységet, közöttük leginkább azok, amelyek az egyház, a szentségek és a hivatal értelmezésére vonatkoznak. Mélységesen sajnáljuk ezeket, mert tudjuk, hogy az, amiben közösen osztozunk, mélyebb és nagyobb, mint az, ami elválaszt.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- követjük az egységre szólító apostoli buzdítást, és erősítjük a közös tanítványság keresését Krisztusban;
- bűnbánatot tartunk, és keressük a megbocsátást és a megbékélést, minden erőnkkel azon leszünk, hogy legyőzzük az egyházainkat elválasztó megosztó tényezőket;
- felismerjük és elfogadjuk azt a sokszínűséget, amely Isten gazdag tervét hirdeti;
- folytatjuk Jézus Krisztus egyháza látható egységének keresését, Isten Szentírásban adott igéjének engedelmeskedve, a Szentlélek útmutatását követve, a keresztség és az úrvacsorai közösség kölcsönös elismerése, a közös bizonyágtétel és szolgálat felé vezető úton.

II. AZ EGYHÁZAK LÁTHATÓ KÖZÖSSÉGE FELÉ

„Arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást.” (János ev. 13,35)

2. Hallgassuk együtt Isten igéjét és imádkozzunk együtt!

Az ökumenikus mozgalom a Szentlélek műve, aki bátorítja a hívőket és az egyházakat, hogy növekedjenek az egymás iránti szeretetben, és válaszoljanak az egységre hívásra. Abból él, hogy meghalljuk Isten igéjét, és engedjük, hogy a Szentlélek munkálkodjon bennünk és általunk. Isten kegyelmének erejével sok különböző kezdeményezés van, ahol imádságban és istentiszteletben keresik az egyházak közötti lelki közösség elmélyítését, Krisztus egyházának látható egységéért imádkozva.

Tudván azt, hogy „egy Lélek által mi is mindnyájan egy testté kereszteltetünk” (1Korinthus 12,13), együtt ünnepeljük a reménység jeleit. Együtt hallgatjuk Isten igéjét, néhol közös bibliafordításokat és olvasmányokat használva. Azokkal a szavakkal imádkozunk, amelyeket az Úr tanított nekünk, közösen tanulmányozzuk a Bibliát, és tartunk istentiszteleteket, ökumenikus imákra gyűlünk össze, és közösen tartjuk meg az imahetet a keresztények egységéért. Az eucharisztikus vendégszeretetért és közösségért tett jelentős erőfeszítések ellenére maradnak még megosztó tényezők. A keresztény egyházak és a vegyes felekezeti családok ezzel a fájdalommal élnek.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- figyelünk a Szentlélekre, és megosztjuk egymással lelki ajándékainkat;
- olvassuk és tanulmányozzuk a Szentírást, hogy közösen értsük Isten igéjét;
- egyre jobban megismerjük és értékeljük a más egyházak által gyakorolt istentiszteletet és a lelki élet egyéb formáit;
- közös imára gyűlünk össze egymásért és a keresztény egységért;
- folytatjuk a közeledést az eucharisztikus vendégszeretetért és közösségért;
- bátorítunk a közös bibliafordítások és énekeskönyvek használatára.

3. Közeledjünk egymáshoz!

Az evangélium szellemében akarunk bizonytságot tenni a keresztény egységről és közösségről. Tudatában vagyunk azonban történelmi és jelenlegi megosztottságunknak, amely akadályozza a világnak szóló közös bizonytságtételünket. Megvalljuk, hogy az emberi bűn, a szeretethiány, a visszaélés a hittel és az egyházzal bizonyos politikai és önző érdekek szolgálatában súlyosan károsította a keresztény bizonytságtétel hitelességét. Az ökumené ezért szívünk megújulásával kezdődik, megteremtve a szeretet kultúráját, elősegítve a vendégszeretetet és a bizalmat.

Krisztus evangéliumára építve keressük a megbékélést egymással és történelmünkkel. Továbbra is egyre mélyebben szeretnénk megérteni egymás teológiáját és hagyományait.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- folytatjuk hitünk történetének, a gyógyító emlékezésnek és a megbékélésnek tanulmányozását;
- munkálkodunk a kölcsönös kiátkozások visszavonásán;
- legyőzzük az önelégültség, az elszigetelődés, a közömbösség és az előítéletek kísértését minden egyházban;
- folytatjuk a keresztény hagyományok közötti mélyebb megértés iránti törekvést és az ökumenikus párbeszéd művelését;
- elősegítjük az ökumenikus nyitottságot és az együttműködést a szeretet-szolgálatban, a társadalmi igazságosság vonatkozásaiban, a hit- és teológiai oktatásban, a nevelésben és a kutatásban.

4. Tegyük együtt bizonytságot!

Az evangélium hirdetése mind a szavakban, mind a cselekedetekben való bizonytságtétellel kezdődik. Tudatában vagyunk a szekularizációnak, a pluralizmusnak és az individualizmusnak Európa újabb kori történetében. Látjuk az államok és a vallások közötti bonyolult viszonyokat is Európa országaiban. Ezért életbevágóan fontos, hogy meggyőzően tegyünk bizonytságot, számításba véve az eltérő környezetet és szükségleteket.

Hisszük, hogy az emberi méltóság és szabadság Isten képére való teremtettségünkől következik. Bizonyságtételünk ezért tiszteletben tartja a vallás-szabadságot, mint ami lényeges az evangélium hívására adott válaszhoz. Ezért tartózkodunk az emberek erkölcsi nyomás vagy anyagi ösztönzés által történő megtérésre kényszerítésétől, miközben senkit sem akadályozunk abban, hogy szabad akaratából legyen hívő.

A hiteles bizonyoságtétel azt kívánja tőlünk, hogy együtt, nem pedig egymással versengve terjesszük az örömhírt. Fontos, hogy együtt éljük és hirdessük az evangéliumot a családokban, barátok között, munkahelyünkön, gyülekezeteinkben, az oktatásban, a lelkigondozásban, mind a személyes találkozások során, mind pedig a digitális térben. A hit hirdetésének a nyilvánosság terében is eligazítást kell nyújtania az élethez, támogatva az erkölcsi, társadalmi és politikai kérdésekkel küszködő embereket.

A bizonyoságtétel azt is megköveteli, hogy becsületesen foglalkozzunk gyarlóságainkkal. Ezért tehát megvalljuk, hogy egyházaink bizonyoságtétel helyett bűnös és botrányos tevékenységekben is részt vettek, amelyek súlyos károkat okoztak, vagy ilyenekhez hozzájárultak. Bizonyságtételünk lényeges része, hogy munkálkodjunk azoknak a sebeknek begyógyításán, amelyeket egyházaink sebezhető tagjai elszenvedtek.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- a magunk helyén közeledünk azokhoz az egyházakhoz, amelyekkel még nincs kapcsolatunk, tevékenyen és nyitottan keressük a közös bizonyoságtétel és az együttműködés lehetőségeit;
- más egyházakkal közösen veszünk részt a bizonyoságtételben és evangelizációban, egyetértéssel a kölcsönös bizalom erősítése és az ártalmas versengés, az új megosztottság elkerülése érdekében;
- támogatjuk a gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadságot;
- tevékenyen hozzájárulunk a szenvedők elismeréséhez és támogatásához, történetük meghallgatásával és emléküik megbecsülésével;
- feltárjuk a visszaélő magatartást, elszámoltatva a vétkeket és védelmezőiket;
- közösen építjük a befogadás, a védelem, a kedvesség, az igazság és a béke kultúráját.

5. Folytassuk a párbeszédet és cselekedjünk együtt!

Az elmúlt évtizedekben a Szentlélek vezetésével hosszú utat tettünk meg az egyházak közötti párbeszédben és találkozásban. Sok, különböző egyházakhoz tartozó keresztény él egymás mellett, szomszédságban, a munkában, a családban, baráti kapcsolatban. A vegyes felekezetű családok az ökumené megélésének forrásaivá és ihletőivé lettek, rámutatván azokra a kihívásokra, amelyek a felekezeti különbségekből származnak, és ösvényeket nyitottak, amelyeken a szeretetben való együttélés új lehetőségeit lehet megtalálni.

Kétoldalú és sokoldalú ökumenikus testületeket alakítottak és tartanak fenn a helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi együttműködésért. Ezek nagyon fontos dokumentumokat és egyezményeket hoztak létre, amelyek segítették egyházainkat, hogy fejlesszék teológiai gondolkodásukat, és forrásul szolgáltak a közös cselekvéshez. Hálásak vagyunk az Úrnak az elért eredményekért.

Európai szinten szükséges, hogy erősítsük az együttműködést Európai Egyházak Konferenciája (CEC) az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa (CCEE) és más felekezeti közötti egyházi szervezetek között. Szintén fontos a globális egyházi távlatok bevonása ezekbe a megbeszélésekbe. Az egyházak, egyházcsaládok közötti és azokon belüli konfliktusok esetén kezdeményezni és támogatni kell a közvetítésre és a békességre irányuló törekvéseket. Fontos, hogy a tisztesség, az alázat, a bűnbánat és az egyhangú elkötelezettség lelkületével reagáljunk Jézus Krisztus felszabadító evangéliumára, bármilyen szélsőséges vagy polarizáló irányzattal és a vallással való visszaéléssel szemben az egyházakban.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- az egyházi élet minden területén együtt élünk és cselekszünk, ahol a körülmények megengedik, és nincsenek hitbeli vagy más okok, amelyek ezt korlátoznák;
- folytatjuk a lelkismeretes, mélyreható párbeszédet különböző szinteken egyházaink között, és bátorítjuk az ökumenikus dokumentumok elfogadását és alkalmazását;
- elősegítjük és támogatjuk az ökumenikus hálózatokat, vallási közösségeket és alulról jövő mozgalmakat;

- védjük a vallási kisebbségek jogait, foglalkozunk a félreértésekkel, és legyőzzük az előítéleteket a többségi és kisebbségi egyházak között országainkban;
- elősegítjük a párbeszédet és megtárgyaljuk a vitatott hitbeli és etikai kérdéseket az evangélium fényében.

6. Az ifjúság az egyházakban és az ökumenében

A fiatalok nem csupán az egyházak és az ökumené jövőjét jelentik, de a jelenét is. Az egyház éltető tagjai (1Tim 4,12), akik olyan távlatot, lendületet hoznak az egyházba, amely segít a mindenkori társadalom kihívásainak kezelésében, szükségleteinek kielégítésében. Ugyanakkor Európában a szekularizáció erősödése, a vallási intézményekbe vetett bizalom gyengülése megnehezíti a fiatalok számára az odatartozás érzését, továbbá azt, hogy céltudatosan bekapcsolódjanak valamilyen egyházi vagy ökumenikus tevékenységbe, és kifejezzék egyházi kötődésüket és beilleszkedésüket. De bizonyosak vagyunk afelől, hogy az ifjúsági és diákszervezeteknek, az ifjúsági találkozókknak mindig is döntő szerepük volt egyházakban és az ökumenében.

Az ökumenikus folyamatoknak és alkalmaknak gyakran nem szerves része az ifjúság, részben azért, mert ezek kultúrája és nyelvezete távol áll a fiatalabb nemzedékektől. Mégis, sok mai fiatal számára keresztyennek lenni annyi, mint ökumenikusnak lenni. Az egyházak látható egysége felé vezető úton tehát biztosítanunk kell azt, hogy az ifjúság megtalálja és kialakítsa a közösség, a lelki növekedés, a társadalmi felelősség és a másokkal folytatott érdemi párbeszéd tereit.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- az ifjúságot tapasztalataival és váramozásaival együtt az egyházi élet minden területén bevonjuk, tevékenyen ösztönözve teljes körű részvételüket a döntési folyamatokban, és támogatjuk a fiatalok vezette kezdeményezéseket;
- ifjúsági programok, mentorálás és képzések révén a fiatalokkal együttműködve biztosítjuk a lelki növekedés és vezetőképzés alkalmait;

- ápoljuk a nemzedékek közötti kapcsolatokat az egyházak között és az egyházakon belül, elősegítve a kölcsönös tanulást és megértést a fiatalok és az idősebbek között;
- kiállunk a szélesebb társadalomban az ifjúság jogai és jóléte mellett az oktatás, a foglalkoztatás, a nemzedékek közötti méltányosság és a lelki egészség területén.

III. A TALÁLKOZÁS SZINTJEI EURÓPÁBAN

*„Boldogok a békességben élők, mert Isten fiainak hívják majd őket.” (Máté ev. 5,9)****

7. Együtt Európáért a változó világban!

Az egyházak küldetésük részének tekintik elkötelezettségüket Európa építése mellett. Európa egysége abból a sokszínűségéből fakad, amelynek gazdagságában népei osztoznak. A keresztény hit alakította Európai kultúráját és értékeit, és elválaszthatatlanul összefonódott történelmével. De azt is megvalljuk, hogy a keresztényeknek nem sikerül elejét venniük az európaiak által okozott szenvedésnek és pusztításnak mind kontinensünkön, mind azon túl.

Meggyőződésünk, hogy a kereszténység lelki öröksége lelkesítő és gazdagító erőforrás Európa számára. Keresztény hitünk talaján állva munkáljuk az emberséges, szociálisan érzékeny Európát, amelyben az emberi jogok és a béke, igazságosság, szabadság, türelem, részvétel és szolidaritás (Ézsaiás/Izajás 1,17) alapvető értékei uralkodnak. Hasonlóképpen ragaszkodunk az élet tiszteletéhez, az emberi kapcsolatok, így a házasság és a család fontosságához, a szegények iránti méltányossághoz, a megbocsátás készségéhez és mindebben az irgalmassághoz.

Elítéljük az emberek elleni erőszak bármely formáját, különösen is a leginkább kiszolgáltatottakkal és a kisebbségekkel szemben. Az egyháznak kiemelt felelősségük van abban, hogy tanításuk ne ítélje a nőket és a gyerekeket a családon belüli erőszak és bántalmazás folytatólagos elszenvedésére. Elismerjük, hogy gondoskodást, védelmet és menedéket kell nyújtanunk a kiszolgáltatottak, sérültek, peremre szorultak számára, amellet, hogy munkáljuk az igazságosságot és egyenlőséget minden ember számára.

Európa keresztényei az emberiség nagy családjának részei. Regionális, nemzeti, kulturális és vallási hagyományaink sokszínűségét gazdagítónak tartjuk.

A különböző hagyományok azonban etikai és hitbeli kérdésekben viszályokhoz vezethetnek. Keresztényként az a hivatásunk, hogy figyelmes, belátó, szeretetteljes lélekkel közelítsünk a másik ember felé. Kapcsolatot, barátságot kell építenünk a világ más részein élőkkel is. Egy emberhez méltóbb, igazságosabb világ, igazságosabb Európa építésének reménye kapcsolódjon össze azzal a tudattal, hogy az emberi erőfeszítés hiábavaló, ha nem az isteni kegyelem tartópillérén nyugszik.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- munkáljuk az európai egységet, nevén nevezzük a geopolitikai és társadalmi-gazdasági viszályokat, és küzdünk ellenük;
- bátorítjuk a részvételt a demokratikus folyamatokban, amelyek a közjót elősegítik;
- közösen képviseljük az egyházak aggályait és jövőképét az európai intézményekben;
- úgy küzdünk bármely elembertelenítő törekvés és az emberi élet lebecsülése ellen, hogy segítjük az egész ember, minden ember, de különösen is a sérülékenyek kiteljesedését;
- jobb helyzetet biztosítunk a nőknek az egyházban és a társadalomban, és kiállunk egyenlőségükért;
- elítéljük a vallási szélsőségesseget és mindazt, ami a közöttünk lévő kapcsolatokat veszélyezteti;
- ellenállunk minden olyan kísérletnek, amely a vallást és az egyházat etnikai, nacionalista, politikai vagy populistá célokra használja fel;
- erőszakmentes stratégiákkal és megoldásokkal, az emberi és kisebbségi jogokat védelmezve akadályozzuk meg azokat a nacionalista törekvéseket, amelyek népek vagy kisebbségek elnyomását célozzák;
- lemondunk az eurocentrikus túlzásokról, amellet, hogy tudatosítjuk és teljesítjük a ránk eső részt az egész emberiség jólétének fokozásában.

8. Erősödő kapcsolat a zsidósággal és a judaizmussal!

Különleges kapcsolat köt össze a zsidó néppel. A zsidó-keresztény kapcsolatok minden keresztény identitásának fontos részét képezik. A zsidóság a szövetség népe, a szövetséget Isten sohasem tette érvénytelenné. Mindmáig

„szeretettek” és választottak, „Isten ugyanis nem bánja meg kegyelmi adományát és meghívását.”*** Ők a mi eleven és éltető gyökereink (Róma 11,18.28-29), „akik közül származik a Krisztus test szerint” (Róma 9,5). A zsidó nép helyét a keresztény egyház soha nem foglalta el, a Zsidó Biblia helyébe nem került az Újszövetség, és az első szövetséget nem váltotta fel az új.

A Szentlélek ajándékaként ismerjük el a keresztények és zsidók közötti mély kapcsolat növekvő tudatosulását. Együtt olvashatjuk a Szentírást, és gazdagodhatunk egymás írásmagyarázata által. Elítéljük az antiszemitizmus, a gyűlöletmegnyilvánulások, az üldözés minden formáját. Kérjük Istent, bocsássa meg a keresztények antiszemita magatartását, a zsidókat pedig megbékélésre hívjuk. Velük együtt kell örközniük a keresztényeknek a zsidó jelenlét és örökség európai emlékezete felett, amelyet a Soá megtört, és majdnem eltörölt.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- szembeszállunk az antiszemitizmus és antijudaizmus minden formájával az egyházban és a társadalomban;
- minden szinten keressük és erősítjük a párbeszédet zsidó testvéreinkkel, Európában és világszerte szorgalmazva az együttműködést;
- teológiánkban és liturgiánkban jobban tudatosítjuk a zsidó örökséget;
- felülvizsgáljuk a liturgikus, katechetikai és homiletikai szövegeket, hogy kivezzünk a helyettesítés teológiáját (mely szerint az Egyház vette át Izrael helyét Isten üdvtervében);
- lemondunk a zsidóság felé irányuló intézményes térítő misszióról, de mindig készek vagyunk a Jézus melletti személyes bizonyágtételre.

9. Kapcsolatok erősítése a muszlimokkal és az iszlámmal

A zsidók, a keresztények és a muszlimok egyaránt alapítóként tekintenek Ábrahámra. A keresztények és muszlimok egyaránt vallják az egy könyörületes Istent. A közös pontok és az eltérések segítenek, hogy jobban értsük magunkat és egymást. Hálásak vagyunk az élet, a cselekvés, a teológiai eszmecsere és hittapasztalat színterein különféle formában megnyilvánuló vallásközi pár-

beszédért. Az iszlám és a kereszténység kapcsolatának kutatása segíti a keresztényeket, hogy ápolják kapcsolataikat az ábrahámi vallásokon belül.

Muszlimok és keresztények múltja és jelene Európában közös. Ezt a békés együttélés és jószomszédi viszony mellett háborúk, fájó emlékek, erős fenntartások és előítéletek jellemzik mindkét oldalon. Ahhoz, hogy jobban megértsük egymást és zökkenőmentesebb legyen az együttélés, minden szinten ösztönözzük a további keresztény-muszlim találkozókat és a muszlim-keresztény párbeszédet.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- keressük és előmozdítjuk a párbeszédet a muszlimokkal minden szinten, kiemelve a közös ügyeket, az Európa- és világszerte folyó közös muszlim-keresztény programokat és tevékenységeket;
- szembeszállunk az iszlám iránti ellenségeskedéssel, az előítéletekkel az egyházban és a társadalomban, a muszlimokat érintő személyes és intézményes diszkriminációval;
- a muszlimokkal együtt munkáljuk a békességet, a szélsőségesekkel és a vallás hamis célokra történő felhasználásával szemben.

10. Viszonyunk más vallásokhoz és világnézetekhez

Európa szellemi térképe folyamatosan változik. A vallási pluralizmus mellett megjelennek a nem-vallásos világnézetek és életvitel, a keleti vallások és az új vallási közösségek. Emellett egyre több ember azonosul a szekuláris vagy ateista nézetekkel, válik közömbössé a hittel szemben, vagy választ más életfilozófiát. De mindannyian együtt élhetünk és cselekedhetünk, a másokért és a társadalomért érzett közös felelősség és gondoskodás alapján.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a keresztény egyházaknak meg kell különböztetniük, mely csoportokkal tudnak és akarnak komolyan foglalkozni. Ahol lehetséges az egyénnel vagy közösségekkel való kapcsolatfelvétel, ott kölcsönös egyetértésre kell törekedni, erősíteni és mélyíteni a kapcsolatokat. Egymás tiszteletéből fakadóan komolyan vesszük a másik kritikus kérdéseit, és mindig támogatjuk a tisztességes vitákat.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- támogatjuk a kultúra- és vallásközi tanulást a kölcsönös tisztelet és a békés egymás mellett élés jegyében;
- támogatjuk a lelkiismereti, gondolat- és vallásszabadságot, azért, hogy közösen formáljuk Európát egy minden ember jogait és közös javát magában foglaló keretben;
- nyitottak vagyunk a párbeszédre minden jóakaratú emberrel; együtt vizsgáljuk előre közös ügyeinket, ami részünkről egyúttal bizonyoságtétel keresztény hitünkről.

IV. KÖZÖS EURÓPAI FELELŐSSÉGÜNK ÉS FELADATAINK

*„Ó, mily szép és mily gyönyörűséges, ha a testvérek egyetértésben élnek!”
(133. Zsoltár 1)*

11. Békére és megbékélésre törekszünk!

A történelem azt példázza, hogy a háború nem hatékony módja a nemzetek közötti viták rendezésének. Bár az erőszakmentes megoldás mindig jobb, néha azzal a tragikus választási lehetőséggel szembesülünk, hogy vagy engedjük tovább tombolni az erőszakot, vagy erővel vetünk véget neki. Egyházakként Istenhez kell könyörögnünk az ő ajándékáért, a békéért, tudva, hogy a békét napról napra igazságosságban és szeretetben, tevőlegesen kell építenünk.

A béke nem csupán a háború hiánya. Nincs igazi béke méltányosság, igazságosság és szolidaritás nélkül. Ezért állítjuk, hogy a háború és az erőszak az emberiség kudarca, és csak békében és a béke révén lehetséges biztosítani az emberi méltóság tiszteletét és az elidegeníthetetlen emberi jogokat. A béke talajára lépünk, ha „ekevassá kovácsoljuk kardunkat” (vö. Ézsaiás/Izajás 2,4).

Krisztus arra tanít, hogy szeressük ellenségeinket (Máté ev. 5,44). Hitünk nem engedi, hogy kétségbeessünk az ellenséggel szemben. Nem teszünk egyenlőségjelet a tévelygő és tévelygése közé, és nem adjuk fel a reményt iránta. A megbékélés része a bocsánatkérés és a megbocsátás felkínálása, valamint megegyezés a megfelelő jogorvoslatban. Békére és megbékélésre úgy törekedhetünk, hogy teret biztosítunk a jóakarátú emberek találkozásához, készek vagyunk az őszinte, folyamatos párbeszédre, utat nyitunk újabb lépéseknek az igazságosságért, az emberek békés együttélése érdekében.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- Isten, a Békesség Ura képére teremtett emberekként, munkáljuk Európa és az egész világ békéjét;
- nem engedjük, hogy a háború elrettentsen, igyekszünk teret biztosítani az emberek találkozásához és együttműködéséhez;

- kiaknázzuk a vallás gyógyító és békét teremtő erőforrásait – ahol lehetőség van rá, ott más csoportokkal együttesen;
- ösztönözzük, szorgalmazzuk és támogatjuk a megbékélés és a megbocsátás folyamatait, mindig előnyben részesítve a konfliktusok megoldásának erőszakmentes megközelítését.

12. A teremtett világ megőrzéséért!

Hiszünk Istenben, aki minden teremtményét szereti, és hálával vesszük a teremtés ajándékát, a természet szépségét és értékét, és egész létünk teljes függését a teremtett világtól. Elítéljük a föld kincseinek az ökológiai válsághoz vezető túlzott kizsákmányolását, amely figyelmen kívül hagyja a források végességét és a jövő generációk szükségleteit.

Az ökológiai válság a természeti környezettel és benne embertársainkkal szembeni keresztény hivatásunk betöltésének szellemi és erkölcsi kudarcát tükrözi. Ez liturgiánkban, istentiszteletünkben és tanítványságunkban gyökerező válaszáért kiált. Hiszünk a Szentlélek életadó és feloldozó jelenlétében a teremtésben. Belátjuk, hogy ökológiai megtérésre/szemléletváltásra¹ van szükségünk, hogy helyreálljon kapcsolatunk az egész teremtett világgal, nem felejtve azt sem, hogy Krisztus „minden teremtmény elsőszülötte” (Kolossé/Kolossze 1,15).

Arra hívjuk egymást, hogy mindenkinek élhető körülményeket teremtsünk. Isten iránti felelősséggel egységes feltételeket kell kialakítanunk és alkalmaznunk annak megítélésére, hogy etikai szempontból mi kívánatos a jelen és a következő nemzedékek számára, anélkül, hogy túlzottan a technikai megoldásokra hagyatkoznánk. Arra szólítunk fel minden keresztényt, hogy viselje gondját lakókörnyezetének és közösségének, így védelmezve közös otthonunkat. A Teremtő cselekedete iránti tiszteletünk és hálánk kifejezésekként bátorítjuk az egyházakat, hogy az év folyamán közösen adjanak hangot liturgiájukban teremtés megbecsülésének, de különösen is a teremtés ünnepén (szeptember 1.) és a hozzá kapcsolódó programokon.

¹ Az eredeti szövegben *ecological conversion*

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- a teremtettségről való gondolkodásunkban a birtokló szemléletről a szemlélődésre váltunk, és felismerjük teljes függésünket az Isten alkotta világtól;
- változtatunk személyes, egyházi, társadalmi, közösségi és politikai szinten tanúsított viselkedésünkön azzal a céllal, hogy védjük és megőrizzük a teremtetést;
- közösen alakítunk ki méltóbb és fenntarthatóbb életvitelt, változtatunk életmódunkon, visszafogottan, önmegtartóztatóan használva az Istentől nekünk és utódainknak ajándékba kapott erőforrásokat;
- támogatjuk a teremtés és védelmének értelmezésén, az ide vonatkozó ismereteink elmélyítésén fáradozó egyházi szervezeteket és ökumenikus hálózatokat;
- támogatjuk a klímaváltozástól, a biodiverzitás csökkenésétől és a természeti környezet átalakulásának más hatásaitól érintett közösségeket.

13. Úton a migránsokkal, menekültekkel és kitelepítettekkel!

A migráció megváltoztatja Európa és az európai egyházak képét. Számos tényező van, amelyek elősegítik, mint a gazdasági körülmények, politikai indítékok, munkakeresés, üldöztetés, erőszakos áttelepítés és a klímaváltozás. Az útra kelők soraiban menekülteket, védelmet keresőket és menedékkérőket, gazdasági migránsokat és sok más csoportot találunk. Tudjuk, hogy a kényszerű migráció gyakran mély szenvedést okoz a gyökerek elvesztése, a szülőhazától való elszakadás miatt. Minden ember méltóságát és jogát elismerve elítéljük a kényszermigrációt, a modernkori rabszolgaság minden formáját, és különösen is az emberkereskedelmet. Mindezeket emberiség elleni bűntettnek tekintjük. Elkötelezzük magunkat, hogy az effajta kényszermigráció áldozatai iránt továbbra is tiszteletet és emberséges együttérzést tanúsítunk, felkínálva számukra az új élet felépítésének lehetőségét.

Amellett, hogy érzékeljük a helyzet bonyolult voltát, bibliai alapon hangsúlyozzuk és védjük a jövevényt (5Mózes/Második Törvénykönyv 10,18), gondolunk Jézus menekülésére is (Máté ev. 2, 13-23; 25,35). Engedelmeskedünk

az idegen befogadása keresztény parancsának, és mindenkit arra szólítunk, hogy fogadja, védelmezze és beilleszkedésében segítse a migránsokat.

Az Európába irányuló és az Európán belüli migráció következményeképpen multikulturális és vallásilag sokszínű társadalmak alakultak ki. Így megváltozott a célszágok etnikai, társadalmi, kulturális és vallási képe, ezzel együtt a gyülekezetek összetétele is. Emellett az elvándorlás hatalmas úrt hagy a kibocsátó országokban és egyházaikban.

A migráció azonban gazdagítja is a befogadó ország kulturális és vallási sokszínűségét. Sok helyi keresztény közösség a bevándorlóknak köszönheti létét, akik maguk is nagyon különbözőek. Ott, ahol a helyiek és a bevándorlók részéről is aggodalmak merülnek fel, javasoljuk, hogy az egyházak teremtsék meg a találkozás tereit, építsék a szolidaritás kultúráját, a bizalom és a kölcsönös tisztelet légkörét az emberek között. A vallás által kínált lehetőségek, a művészet és a kultúra jelentős hatással bír, amely egyesítheti a különböző kulturális háttérű, nyelvű és hitű embereket.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- a szeretetszolgálatban összefogva előmozdítjuk és gyakoroljuk a befogadás és a szolidaritás kultúráját;
- a keresztény hitben gyökerező, igazságosságot, szeretetet és inkluzív szemléletet tükröző átformáló tevékenységet folytatunk;
- lelkipozást kínálunk, ennek részeként hozzáférést a szociális és jogi segítséghez; előmozdítjuk a közösségek építését és az emberek békés, kölcsönös tiszteleten alapuló együttélését;
- együttműködünk a politikai intézményekkel – vagy, ahol szükséges, felépünk ezekkel szemben – a migránsok jogainak és jólétének biztosítása érdekében: alakítjuk a bel- és külföldi irányelveket, örökölünk az emberi jogok felett, felhívjuk a figyelmet, szembenézünk a rendszerszintű kihívásokkal, fokozzuk az együttműködést a migráns-segítő szervezetekkel;
- Elutasítjuk az idegengyűlöletet, a migránsok negatív ábrázolását, de a kényszer migráció bármely formáját is, menedéket és védelmet nyújtva a szükségben lévőknek.

14. Foglalkozzunk az új technológiákkal!

Megerősítjük, hogy az emberi intelligencia Isten ajándéka az emberiségnek; arra hívtunk, hogy azt Isten dicsőségére használjuk (Zsoltárok 8,5-9). Elismerjük, hogy a tudomány és a technika az emberi alkotóerő lenyűgöző – és időnként félelmetes – műve, amely befolyásolja, hogyan kapcsolódunk a világhoz, egymáshoz és önmagunkhoz.

A mesterséges intelligencia és a többi autonóm digitális rendszer, a klónozás és az embert tökéletesítő beavatkozások, a kommunikáció új formái radikálisan átalakítják a társadalmi érintkezési formákat, a társadalom egészét, az emberi és a természeti erőforrások felhasználását. Egyre inkább befolyásolják mindennapjainkat –, mélyrehatóan, bár még nem teljesen átláthatóan – személyes kapcsolatainkat, az oktatás-nevelést, a közszolgáltatásokat és politikai rendszereket, valamint a környezethez való viszonyunkat.

Az új technológiák gyors fejlődését látva hangsúlyozzuk, hogy minden vívmányt a közjó szolgálatába kell állítani, és nem szabad engedni, hogy ezek a gyűlölet, a széthúzás, a hazugság és a félelemkeltés eszközeivé váljanak. Az új technológiákhoz fűződő váradalmakat és aggodalmakat Jézusnak az emberiség boldogulására vonatkozó látásának kell ellensúlyoznia, amely tiszteli a személyiség sérthetetlenségét, veleszületett méltóságát, a személyes kapcsolatok és az emberi tudás értékét. Különben ellenőrizetlenül fog növekedni az emberi elidegenedés, a távolságtartás, az egyenlőtlenség, lehetővé téve, hogy a tudás és a vagyon egy szűk kisebbség kezében összpontosuljon, súlyos kockázatot jelentve a demokratikus társadalmakra és a békés együttélésre. Arra biztatjuk az egyházakat és a keresztényeket, hogy az új technológiákat ne démonizálják, hanem lehetőségnek tekintsék őket, amelyekhez kritikus gondolkodással és egyre mélyülő emberi felelősségtudattal viszonyuljunk.

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- fejlesztjük a digitális jártasságot, a technikai vívmányok kritikus használatát, arra képezve az embereket, hogy értsenek a digitális eszközökhöz és technológiákhoz, jól használják azokat, és átgondolt döntéseket hozzanak alkalmazásukról;

- párbeszédet folytatunk a közszféra és az ipar szereplőivel azokról az etikai, politikai, gazdasági és a társadalmi igazságossággal összefüggő kérdésekről, amelyeket az új technológiák vetnek fel;
- szorgalmazzuk azoknak az etikai kereteknek és vezérelveknek a lefektetését, amelyek az új és a még újabb technológiák alkalmazását szabályozzák;
- támogatjuk az ilyen technológiák etikai következményeinek folyamatos értékelését, és arra törekszünk, hogy ezek a közjó, az igazság fokozott keresését szolgálják, és a minden ember méltósága és értéke iránti tiszteletben gyökerezzenek.

* A *Szentlélek* kifejezés ebben a formában szokásos, a helyesírási szótárak is így rögzítik, ezért ezt a formáját használtuk. A leghelyesebb azonban a Szent Pneuma lenne, Istennek ugyanis szelleme van, nem pedig lelke (pszichéje)

** Az igéknél többnyire a 2014-es Revideált Új Fordítást (RÚF) használtuk. Az eltéréseket jeleztük.

*** Szent István Társulat bibliafordítása

A MEGÚJÍTOTT ÖKUMENIKUS CHARTA TEOLÓGIAI ÉS ETIKAI ASPEKTUSA

**A MEÖT Szociáletikai- és Teológiai
és Keresztény Egység
bizottságainak konferenciája
2026. szeptember 2. szerda**

Tartalomjegyzék

Fischl Vilmos	
Miért volt szükség az Ökumenikus Charta megújítására?	27
Gáncs Tamás	
Az ökumené szeretetnyelve – alapigéken innen és túl	43
Kránitz Mihály	
A lelki ökumenizmus és az egyházak látható közössége	50
Fazakas Sándor	
Egyház, közélet és politikai kultúra az Ökumenikus Charta szellemében	56
Czeglédi Péter Pál	
A mesterséges intelligencia kihívásai és a lehetséges válaszok az Ökumenikus Charta fényében	68
Szabados Sándor	
Keresztény felelősségünk környezetünk megőrzésében	78

Miért volt szükség az Ökumenikus Charta megújítására?

Absztrakt

Az Ökumenikus Charta negyed századdal ezelőtti elfogadása mérföldkő volt az európai egyházak együttműködésében. Azóta azonban olyan mély társadalmi és vallási változások történtek, amelyek szükségessé tették a dokumentum megújítását. Az előadás arra keresi a választ, hogy milyen teológiai és etikai okok indokolták ezt a lépést. Más kérdés, hogy mennyire megfelelőek, elfogadhatóak a változtatások.

Európa vallási és kulturális térképe jelentősen átalakult: a szekularizáció erősödése, a vallási pluralizmus és különösen a migráció következtében új vallási közösségek – köztük zsidó és persze leginkább muszlim csoportok – váltak hangsúlyosabbá. Ez egyszerre jelent kihívást a keresztény identitás számára és lehetőséget a vallásközi párbeszéd elmélyítésére. Emellett a társadalmi feszültségek, háborús konfliktusok és identitásviták új megvilágításba helyezik az egyházak béketeremtő és közvetítő szerepét.

A megújított Charta ezekre a kihívásokra kíván választ adni: hangsúlyozza az egység teológiai jelentőségét, a közös tanúságtétel hitelességét, valamint a béke, igazságosság és vallásközi párbeszéd fontosságát. A megújított szöveg hangsúlyozza, hogy az egyházak „változásokon mentek keresztül”, és új kihívásokkal szembesülnek: szekularizáció, migráció, háborúk, vallási pluralizmus és technológiai átalakulás.² A dokumentum szerint az ökumenikus együttműködés csak akkor lehet hiteles, ha képes reflektálni a pluralizmus és a migráció kihívásaira, és közösen keresi az evangéliumból fakadó válaszokat.

Bevezetés

Az Ökumenikus Charta 2001-es elfogadása mérföldkőnek bizonyult az európai keresztény egyházak közötti párbeszéd és együttműködés történetében. A dokumentum nem kívánt dogmatikai kötelező erővel fellépni, hanem inkább irányelveket fogalmazott meg az egység felé vezető közös út számára.

² Ökumenikus Charta (2025), Bevezetés és általános megjegyzések.

Az elmúlt több mint két évtized azonban világossá tette, hogy az a társadalmi, kulturális és vallási környezet, amelyben a Charta megszületett, alapvetően megváltozott. A 2025-ben megújított változat ezért nem pusztán aktualizálás, hanem egy mélyebb teológiai és etikai újragondolás eredménye.

Európa napjainkban egyszerre tapasztalja a szekularizáció erősödését, a vallási pluralizmus növekedését és a társadalmi feszültségek sokasodását. A migráció következtében új kulturális és vallási közösségek jelentek meg, miközben a kereszténység hagyományos társadalmi szerepe sok helyen meggyengült. Ezzel párhuzamosan az egyházak hitelessége is kihívásokkal szembesül, részben saját belső válságaik, részben a gyorsan változó világ miatt. Belső válságaikat elsősorban az okozza, hogy vagy eleve nem képesek és nem is akarnak, vagy pedig mindenáron lépést akarnak tartani a gyorsan változó világgal, akár az evangélium sutba dobása árán is. Ebben a helyzetben az ökumené többé nem csupán teológiai párbeszéd, hanem a keresztény tanúságtétel hitelességének egyik alapfeltétele.

A megújított Ökumenikus charta megerősíti, hogy az egyházak közötti egység kérdése nem választható el a társadalmi és etikai felelősségtől. A béke, az igazságosság, a migráció kezelése, valamint a vallásközi kapcsolatok – különösen a zsidósággal és az iszlámmal való viszony – mind olyan területek, amelyek erősebb hangsúlyt kapnak. A dokumentum így nemcsak az egyházak belső kapcsolatát kívánja rendezni, hanem arra is törekszik, hogy iránymutatást adjon a keresztény jelenlét számára egy sokszínű és gyakran konfliktusokkal terhelt Európában.

A megújulás szükségessége tehát nem csupán gyakorlati vagy intézményi okokkal magyarázható, hanem mélyebb teológiai felismerésből fakad: az egyház egysége nem statikus állapot, hanem folyamatosan megvalósítandó küldetés. Ebben az értelemben a Charta megújítása az „idők jeleinek” komolyan vételét jelenti, amelyre a keresztény hagyomány mindig is érzékeny volt. Az ökumenikus törekvések így nem választhatók el sem az evangélium hirdetésétől, sem az emberiség közös jövőjéért viselt felelősségtől.

Jelen előadás arra a kérdésre keresi a választ, hogy miért vált szükségessé az Ökumenikus Charta megújítása, és milyen teológiai és etikai felismerések húzódnak meg e folyamat mögött.

I. A megújulás teológiai indokai

Az Ökumenikus Charta megújítása teológiai szükségszerűséből fakad. Az egyház egysége krisztusi parancs, amelyet a megváltozott, szekularizált és pluralista környezetben újra kell értelmezni. Az egység ma már nem pusztán belső kérdés, hanem a keresztény tanúságtétel hitelességének feltétele. A megújított Charta hangsúlyozza: a közös hit Krisztusban megelőzi a megosztottságokat, és az egység megbékélt különbözőségeként valósul meg.

1. Az egység teológiájának új kontextusa

A Charta alapja továbbra is a klasszikus ökumenikus hitvallás szerinti „egy, szent, katolikus és apostoli egyház”³. Az egység teológiája a 21. század elején új történeti és kulturális közegben értelmezendő. Míg korábban az ökumenikus törekvések elsősorban a felekezeti különbségek teológiai áthidalására irányultak, ma az egyházak egy olyan Európában keresik egységüket, amelyet a szekularizáció, a vallási pluralizmus és az identitásválság jellemez. Ebben a helyzetben az egység kérdése túllép a dogmatikai viták keretein, és a keresztény jelenlét egészének hitelességét érinti. A megújított Ökumenikus charta hangsúlyozza, hogy az egyház egysége nem emberi konstrukció, hanem a Szentháromság életében gyökerező valóság, amely ajándékként adatott, ugyanakkor feladatként is megvalósítandó. „Az, amiben közösen osztozunk, mélyebb és nagyobb, mint az, ami elválaszt”⁴. Az egység tehát dinamikus valóság: egyszerre már adott Krisztusban, és még beteljesítésre vár az egyház történelmi valóságában. Ez a feszültség különösen élesen jelenik meg a mai pluralista társadalomban, ahol a különbözőség nem kivétel, hanem alapállapot.

Ebben az új kontextusban az egység nem azonos az uniformitással. A Charta a megbékélt különbözőség modelljét erősíti, amelyben a különböző hagyományok nem akadályai, hanem gazdagítói az egyházi közösségnek. Ez a

³ Uo., I. fejezet.

⁴ Uo.

szemlélet lehetővé teszi, hogy az egyházak saját identitásukat megőrizve, mégis közös tanúságtételben lépjenek fel egy sokszínű és gyakran vallásilag közömbös Európában.

2. A hitelesség válsága mint teológiai probléma

Az Ökumenikus Charta megújításának egyik legmélyebb indoka az egyházak hitelességi válsága, amely nem csupán társadalmi, hanem kifejezetten teológiai természetű probléma. A társadalmi persze a teológiaiból következik. A dokumentum őszintén szembenéz azzal a ténnyel, hogy az egyházak tanúságtételét gyengítette a személyes és strukturális bűn, valamint az evangéliummal ellentétes gyakorlatok jelenléte. Ez a helyzet nemcsak a hívők bizalmát rendítette meg, hanem az egyház küldetésének hitelességét is kérdésessé tette a társadalomban.

Teológiai szempontból ez azt jelenti, hogy az egyház nem csupán az igazság hordozója, hanem egyben bűnös és megújulásra szoruló közösség is (*ecclesia semper reformanda*). A hitelesség válsága ezért nem kezelhető pusztán kommunikációs vagy szervezeti reformokkal, hanem megtérést, bűnbánatot és spirituális megújulást igényel. Az ökumenikus törekvések ebben az összefüggésben új, mindent átfogó értelmet nyernek: nemcsak a tanbeli különbségek áthidalását célozzák, hanem a közös válaszkeresést az egyházak morális és lelki megújulására.

A megújított Charta így arra hív, hogy az egyházak együtt vállaljanak felelősséget múltjukért és jelenükért, és hitelesebben jelenítsék meg Krisztus evangéliumát egy bizalomhiánnyal terhelt világban.

3. Az ökumené missziós dimenziója

A megújított Ökumenikus charta hangsúlyosan rámutat arra, hogy az egyházak egysége nem önmagáért való cél, hanem az evangélium hiteles hirdetésének feltétele. Vagyis a közös tanúságtétel az evangélium hitelességének feltétele⁵. A keresztény tanúságtétel ugyanis nem csupán egyéni, hanem kö-

⁵ Uo., 4. pont.

zösségi valóság: az egyház mint Krisztus teste akkor tudja hitelesen közvetíteni az örömhírt, ha belső megosztottságai nem mondanak ellent üzenetének. A közös bizonyosgtétel így nem stratégiai választás, hanem teológiai szükségszerűség.

A mai pluralista és szekularizált európai kontextusban ez különösen élesen mutatkozik meg. Egy olyan társadalomban, ahol a vallás már nem magától értetődő referenciapont, a keresztények közötti megosztottság könnyen relativizálja az evangélium igazságigényét. Ha az egyházak egymással versengve, eltérő vagy egymásnak ellentmondó módon szólnak meg, az nemcsak zavart kelt, hanem gyengíti a kereszténység társadalmi és spirituális hitelét is.

Ezért az ökumené missziói dimenziója abban áll, hogy az egység a világ felé irányuló tanúságtételt szolgálja. Az egyházak közös fellépése, együtt végzett szolgálata és egymás iránti szeretete válik az evangélium legmeggyőzőbb erejévé egy hiteles tanúságtételt kereső világban.

II. Etikai fordulat: az egyházak közös felelőssége

A megújított Ökumenikus charta világossá teszi, hogy az egység kérdése elválaszthatatlan az etikai felelősségtől. Az egyházak nemcsak hitbeli közösséget alkotnak, hanem közös küldetésük van a társadalomban: a béke, igazságosság és emberi méltóság védelme. A szekularizált és konfliktusokkal terhelt Európában az ökumené így cselekvő dimenziót kap: az egyházak együtt kell, hogy válaszoljanak a társadalmi kihívásokra, hitelesen képviselve az evangélium értékeit.

1. Európa átalakulása mint etikai kihívás

A megújított Ökumenikus charta egyik alapvető felismerése, hogy Európa társadalmi és vallási arculata az elmúlt évtizedekben mélyreható változásokon ment keresztül. A kontinens egyre inkább szekularizálódik, miközben kulturális és vallási szempontból sokszínűbbé válik, és mindezt növekvő társadalmi feszültségek kísérik¹. Ez a komplex átalakulás nem csupán leíró jelenség, hanem komoly etikai kihívást jelent az egyházak számára.

A szekularizáció következtében a keresztény értékrend már nem tekinthető magától értetődő alapnak a közéletben. Ezzel párhuzamosan a vallási plura-

lizmus új helyzetet teremt, amelyben különböző világnézetek és hitrendszer-
ek élnek egymás mellett, gyakran feszültségekkel terhelt. A migráció, a
gazdasági egyenlőtlenségek és a politikai polarizáció tovább erősítik ezeket
a konfliktusokat, amelyek az identitás, a közösség és a társadalmi kohézió
kérdéseit is új megvilágításba helyezik.

Ebben a kontextusban az egyházak etikai felelőssége megnövekszik. A Charta
hangsúlyozza, hogy a keresztény közösségeknek ki kell állniuk az emberi
méltóság sérthetetlensége mellett, amely minden társadalmi rend alapja.
Ugyanígy központi kérdéssé válik a társadalmi igazságosság előmozdítása,
különösen a szegények, kiszolgáltatottak és marginalizált csoportok védelme
érdekében. A béke és a megbékélés előmozdítása szintén kulcsfontosságú
feladat, különösen egy olyan korban, amelyet háborúk és társadalmi konf-
liktusok a minden eddigénél nagyobb pusztítás veszélyével terhelnek.

A kisebbségek – legyenek azok vallási, etnikai vagy kulturális közösségek –
védelme különös hangsúlyt kap, hiszen az igazságos társadalom egyik fok-
mérője az, hogyan bánik a legsebezhetőbbekkel. A Charta világossá teszi,
hogy az egyházak nem maradhatnak passzív szemlélők: nem elegendő rea-
gálniuk a társadalmi folyamatokra, hanem aktívan részt kell venniük azok
alakításában. Ez magában foglalja a párbeszéd előmozdítását, a közjó melletti
kiállást, valamint olyan kezdeményezések támogatását, amelyek az igazsá-
gosságot, a szolidaritást és a békét szolgálják.

Az ökumenikus együttműködés ebben az értelemben etikai erőforrássá válik: az egy-
házak közös fellépése nemcsak hitelesebbé teszi tanúságtételüket, hanem hozzájárulhat
egy igazságosabb és emberségesebb Európa építéséhez.

2. Béke és megbékélés teológiája

A megújított Ökumenikus charta kiemelt hangsúlyt helyez a béke és a meg-
békélés kérdésre, amelyet nem pusztán politikai vagy társadalmi probléma-
ként kezel, hanem mélyen teológiai összefüggésben értelmez. A dokumentum
szerint a béke mindenekelőtt Isten ajándéka: az isteni kegyelem megnyilván-
ulása, amely az emberi kapcsolatok helyreállítására irányul. Ugyanakkor ez

az ajándék nem passzív állapot, hanem aktív feladat is: az ember hivatása, hogy a békét megvalósítsa a történelem konkrét helyzeteiben.

E kettősség – ajándék és feladat – a keresztény békeértelmezés egyik alapvető sajátossága. A béke nem csupán a konfliktusok hiányát jelenti, hanem az igazságosságon, méltányosságon és szereteten alapuló rendet. A Charta ezért hangsúlyozza, hogy valódi béke nem létezhet társadalmi igazságosság nélkül, és nem választható el az emberi méltóság tiszteletétől.

A dokumentum radikális megállapítása, miszerint „a háború és az erőszak az emberiség kudarca”⁶ teológiai értelemben kulcsfontosságú. Ez a kijelentés túlmutat a hagyományos politikai értékeléseken, és arra utal, hogy az erőszak mindig az emberi bűn következménye, – tegyük hozzá: Káin és Ábel óta –, amely ellentmond Isten teremtető és megbékéltető akaratának. A keresztény hit fényében a béke nem csupán egy szép eszme, jámbor óhaj a sok közül, hanem az evangélium lényegéből fakadó követelmény.

Ez a megközelítés szükségszerűen új fénybe helyezi a keresztény etika klasszikus „igazságos háború” elméletét. Bár a hagyomány történetileg megkísérelte erkölcsi keretek közé szorítani az erőszak alkalmazását, a Charta hangsúlyai az erőszakmentesség, a megelőzés és a megbékélés irányába mutatnak. Nem tagadja a tragikus történelmi helyzetek komplexitását, de világossá teszi, hogy a keresztény közösségek elsődleges feladata nem a háború igazolása, hanem a béke építése.

A megbékélés kulcsfogalom ebben az összefüggésben. Nem csupán politikai megállapodást jelent, hanem lelki és erkölcsi folyamatot: bűnbánatot, megbocsátást és az igazság kimondását. Az egyházak feladata, hogy teret adjanak ennek a folyamatnak, és aktívan közreműködjenek a konfliktusok gyógyításában.

A megújított Charta tehát a békét nem periférikus témaként, hanem a keresztény tanúságtétel középpontjaként jeleníti meg, amely egyszerre gyökerezik Istenben és valósul meg az ember felelős cselekvésében.

⁶ Uo., 11. pont.

III. A migráció mint teológiai és etikai kihívás

A megújított Ökumenikus charta a migrációt nem pusztán társadalmi jelenségként, hanem teológiai és etikai kihívásként értelmezi. A Biblia fényében az idegen befogadása az istenkapcsolat próbája, hiszen maga Krisztus is azonosul a jövevénnel. A migráció ezért nem külső probléma, hanem az egyház küldetésének része. Etikai szempontból az egyházak feladata a befogadás, védelem és integráció előmozdítása, miközben a társadalmi párbeszéd és a közös felelősség erősítésén munkálkodnak.

1. A migráció új valósága

A 2025-ben megújított Ökumenikus charta egyik legjelentősebb újítása a migráció kérdésének hangsúlyos megjelenítése. A dokumentum világosan kimondja, hogy a migráció „megváltoztatja Európa és az egyházak képét”⁷, ami túlmutat a pusztán demográfiai vagy szociológiai leíráson. Ez a változás ugyanis nemcsak a társadalmak etnikai és kulturális összetételét érinti, hanem az egyházak belső életét, önértelmezését és küldetését is.

A migráció következtében Európa vallási térképe sokszínűbbé válik, és ez új helyzet elé állítja a keresztény közösségeket. A hagyományosan homogénebb egyházi struktúrák mellett megjelennek különböző nyelvű, kultúrájú és liturgikus hátterű közösségek, amelyek gazdagítják, ugyanakkor kihívások elé is állítják az egyházakat. Ez a pluralitás arra készteti az egyházakat, hogy újragondolják identitásukat: mit jelent kereszténynek lenni egy multikulturális és vallásilag sokszínű közegben?

A Charta értelmezésében a migráció tehát nem csupán külső körülmény, hanem teológiai kihívás is. Arra hívja az egyházakat, hogy felismerjék: Isten üdvterve a mozgásban lévő emberiség történetében is megvalósul. Ez a felismerés új látásmódot igényel, amelyben a migráció nem fenyegetésként, hanem lehetőségként jelenik meg az egyház megújulása és missziója számára.

⁷ Uo., 13. pont.

2. Bibliai alapok

A megújított Ökumenikus charta a migráció kérdését tudatosan bibliai perspektívába helyezi, ezzel teológiai mélységet adva egy aktuális társadalmi jelenségnek. A Szentírás tanúsága szerint a vándorlás nem kivételes állapot, hanem Isten népének alapvető tapasztalata. Izrael története maga is migrációs történet: Ábrahám elhívása, az Egyiptomból való kivonulás, majd a babiloni fogság mind azt mutatják, hogy a hit útja gyakran együtt jár az otthon elhagyásával és az idegenség megtapasztalásával.

Az Újszövetségben ez a tapasztalat tovább mélyül. Jézus születése után menekültként kényszerül Egyiptomba, ami arra utal, hogy Isten Fia maga is osztozik a kiszolgáltatottság és a menekülés valóságában. Ez a motívum különös súlyt ad a keresztény felelősségnek: a migráns nem pusztán rászoruló ember, hanem olyan személy, akiben Krisztus jelenléte is felismerhető.

A Máté evangéliumában megfogalmazott parancs – „jövevény voltam, és befogadtatok” (Mt 25) – az idegenhez való viszonyt az üdvösség kérdésévé emeli. A migráció tehát nem tekinthető pusztán külső problémának, hanem az üdvtörténet szerves része, amelyben Isten cselekvése és az ember válasza találkozik. Arra viszont nem tér ki a Charta, hogy minden embernek joga lenne a szülőföldjén boldogulnia, ott azonos ráfordítással sokkal több embernek lehetne segíteni. Ehhez „csak” a javak (sokkal) igazságos(abb) elosztására lenne szükség, amelyet azok, akik tehetnének érte, leginkább a retorika szintjén gyakorolnak.

3. Etikai következmények

A megújított Ökumenikus charta a migráció kezelésében három alapelvet fogalmaz meg: a befogadás, a védelem és az integráció követelményét. A befogadás azt jelenti, hogy az egyházak nyitottan fordulnak a migránsok felé, felismerve bennük az Isten képére teremtettest embert. A védelem hangsúlyozza a kiszolgáltatottak – különösen a menekültek és üldözöttek – jogainak és méltóságának megőrzését. Az integráció pedig arra irányul, hogy a befogadó és

az érkező közösségek között valódi kapcsolatok alakuljanak ki, elősegítve a kölcsönös megértést és együttélést.

Ugyanakkor a dokumentum realista módon számol a migrációval együtt járó feszültségekkel is. A kulturális különbségek, a társadalmi félelmek és az identitáskérdések gyakran bizonytalanságot és konfliktusokat generálnak mind a befogadó társadalmakban, mind a migráns közösségekben. A Charta ezért nem idealizálja a helyzetet, hanem arra hív, hogy ezekkel a kihívásokkal őszintén és felelősen szembesüljünk.

Ebben a kontextusban az egyház feladata kettős. Egyrészt konkrét szolidaritást kell vállalnia a migránsokkal, gyakorlati segítségnyújtás és lelki támogatás formájában. Másrészt közvetítő szerepet kell betöltenie a társadalomban: elő kell segítenie a párbeszédet, csökkentenie a feszültségeket, és hozzájárulnia egy olyan közeg kialakításához, amelyben a különbözőségek nem megosztanak, hanem gazdagítanak.

IV. A zsidó–keresztény kapcsolat új hangsúlyai

A megújított Ökumenikus charta megerősíti a zsidó–keresztény kapcsolat teológiai jelentőségét, elutasítva a helyettesítési teológiát, és hangsúlyozva Izrael maradandó szerepét Isten üdvtervében. A dokumentum kiemeli a közös szentírási gyökereket és az egymás iránti felelősséget, különösen az antiszemitizmus elleni fellépésben. Az egyházak feladata a párbeszéd elmélyítése és a történelmi sebek gyógyítása, hogy a kapcsolat a kölcsönös tisztelet és megértés jegyében fejlődjön.

1. Teológiai alapvetés

A megújított Ökumenikus charta egyik legfontosabb teológiai állítása a zsidó–keresztény viszony újrafogalmazása, különösen a helyettesítési teológia egyértelmű elutasítása. A dokumentum világosan kimondja: „a zsidó nép helyét a keresztény egyház soha nem foglalta el”⁸. Ez a kijelentés nem csupán korrekció, hanem mélyreható teológiai fordulat, amely a keresztény önértelmezést is érinti.

⁸ Uo., 8. pont.

A helyettesítési teológia – amely szerint az egyház átvette Izrael helyét Isten üdvtervében – évszázadokon át meghatározta a keresztény gondolkodást, és gyakran hozzájárult az antijudaizmus és antiszemitizmus teológiai legitimálásához. A Charta ezzel szemben hangsúlyozza, hogy Isten szövetsége Izraellel visszavonhatatlan, és a zsidó nép továbbra is Isten választott népe marad. Ez a felismerés összhangban áll a páli teológiával, különösen a Római levél tanításával, amely szerint „Isten ugyanis nem bánja meg kegyelmi adományát és meghívását” (Róm 11,29).

Ez a teológiai állásfoglalás új alapokra helyezi a zsidó–keresztény párbeszédet. Nem hierarchikus viszonyról van szó, hanem két, egymással összefüggő, de különálló útról Isten üdvtervében. A keresztény identitás így nem a zsidósággal szemben, hanem annak gyökereiből táplálkozva értelmezhető. A közös Szentírás, a hit történeti összefonódása és a messiási várakozás különböző értelmezése mind olyan tényezők, amelyek egyszerre jelentenek kapcsolatot és különbséget.

A Charta hangsúlyozza, hogy ez a teológiai felismerés etikai következményekkel is jár. Az antiszemitizmus minden formájának elutasítása nem csupán morális kötelesség, hanem a hitből fakadó követelmény. Az egyházak feladata, hogy teológiájukban, liturgiájukban és oktatásukban tudatosan reflektáljanak erre az örökségre, és megszüntessék azokat a mintákat, amelyek a múltban hozzájárultak a zsidóság kirekesztéséhez.

A helyettesítési teológia elutasítása tehát nemcsak történelmi igazságtétel, hanem a keresztény teológia hitelesebbé válásának feltétele, amely új távlatokat nyit a párbeszéd, a kölcsönös tisztelet és az együttműködés számára.

2. Az antiszemitizmus elutasítása

A megújított Ökumenikus Charta nem elégszik meg a múlt bűneinek elismerésével, hanem aktív és előremutató elköteleződést fogalmaz meg az antiszemitizmus minden formájával szemben. A dokumentum világosan kimondja, hogy a zsidóság elleni gyűlölet, diszkrimináció és üldözés nem csupán történelmi tragédia, hanem a jelenben is valós veszély, amely ellen az egyház-

aknak következetesen és határozottan fel kell lépniük. Ez az állásfoglalás túlmutat a morális felháborodáson: teológiai megalapozottságú, hiszen a zsidó néphez való viszony a keresztény hit saját gyökereit érinti.

A Charta ezért három irányban jelöli ki az egyházak feladatát. Először is hangsúlyozza az antiszemitizmus elleni konkrét fellépés szükségességét mind az egyházi, mind a társadalmi térben. Ez magában foglalja a gyűlöletbeszéd elutasítását, az előítéletek lebontását és a közéleti felelősségvállalást. Másodszor, a dokumentum liturgikus és teológiai megújulást sürget. Az egyházaknak felül kell vizsgálniuk azokat a tanítási, igehirdetési és liturgikus mintákat, amelyek – akár tudattalanul is – hozzájárulhattak a zsidósággal szembeni negatív attitűdök fennmaradásához. Ez a reform nem pusztán korrekció, hanem a hiteles keresztény tanúságtétel feltétele.

Harmadszor, a Charta a párbeszéd elmélyítésére hív. A zsidó–keresztény kapcsolat nem maradhat elméleti szinten, hanem élő, kölcsönös tiszteleten alapuló találkozássá kell válnia. A közös szentírási örökség, a történelmi tapasztalatok és az etikai felelősség közös alapot teremtenek egy olyan párbeszédhez, amely nem a különbségek eltüntetésére, hanem azok megértésére és tiszteletére törekszik.

Ez a megközelítés az ökumené horizontját is kitágítja. Az egyházak közötti egység keresése nem választható el a zsidósággal való kapcsolat rendezésétől, így az ökumenikus gondolkodás szükségszerűen vallásközi dimenzióval bővül. Az antiszemitizmus elutasítása tehát nemcsak etikai kötelesség, hanem a keresztény identitás és az ökumenikus hitelesség alapvető feltétele.

V. A keresztény–muszlim viszony kihívásai

A megújított Ökumenikus charta a keresztény–muszlim viszonyt egyszerre tekinti lehetőségnek és kihívásnak. A közös ábrahámi gyökerek ellenére történelmi terhek, előítéletek és aktuális társadalmi feszültségek nehezítik az együttélést. A migráció következtében az iszlám Európa belső valóságává vált, ami új teológiai és etikai kérdéseket vet fel. Az egyházak feladata a párbeszéd, a kölcsönös tisztelet erősítése és a szélsőségek közös elutasítása.

1. Közös alapok és különbségek

A megújított Ökumenikus charta a keresztény–muszlim kapcsolatot kiegyensúlyozott teológiai megközelítésben tárgyalja, amely egyszerre hangsúlyozza a közös alapokat és a valós különbségeket. A két vallás közös ábrahámi gyökerekre tekint vissza: mindkettő Ábrahám hitében látja saját identitásának egyik forrását. Emellett az egyistenhit alapvető közös pont, hiszen mind a kereszténység, mind az iszlám az egyetlen, teremtő és irgalmas Istenbe vetett hitet vallja. E közös alapok etikai párhuzamokban is megmutatkoznak, például az igazságosság, az irgalom és a felebaráti felelősség hangsúlyozásában.

A Charta ugyanakkor világossá teszi, hogy ezek a hasonlóságok nem jelentik a különbségek elmosását. A két vallás eltérően értelmezi Isten önkinyilatkoztatását, Jézus Krisztus személyét és szerepét, valamint az üdvösség útját. Ezek a különbségek nem pusztán részletkérdések, hanem a hit lényegét érintik, ezért nem relativizálhatók. A dokumentum éppen ezért arra hív, hogy a párbeszéd ne felszínes egyetértésen, hanem őszinte és tiszteletteljes találkozón alapuljon. A közös pontok lehetőséget teremtenek az együttműködésre, míg a különbségek tudatosítása segít elkerülni a félreértéseket és a feszültségeket, elősegítve a hiteles együttélést.

2. A konfliktus és együttélés realitása

A megújított Ökumenikus charta nem idealizálja a keresztény–muszlim kapcsolatot, hanem reálisan számol annak történelmi és jelenkori terheivel. A múlt konfliktusai, a kölcsönös előítéletek és a jelen társadalmi feszültségei mind hozzájárulnak ahhoz, hogy az együttélés gyakran nehézségekbe ütközik. Ezek a tényezők nemcsak politikai vagy kulturális síkon jelennek meg, hanem vallási identitásokat is érintenek, ami tovább növeli az érzékenységet.

A dokumentum ugyanakkor nem a konfliktusok rögzítésében látja a feladatot, hanem azok meghaladásában. Ennek kulcsa mindenekelőtt a párbeszéd, amely lehetőséget teremt a kölcsönös megértésre és a bizalom építésére. A párbeszéd azonban nem maradhat pusztán elméleti: szükséges, hogy konkrét közös cselekvésekben is megnyilvánuljon, például a béke, a társadalmi igazságosság vagy a rászorulóknak segítése terén.

Kiemelt jelentőségű a vallási szélsőségek közös elutasítása is⁹. A Charta hangsúlyozza, hogy a vallás nem válhat erőszak vagy megosztás eszközévé. Az egyházak és a muszlim közösségek közös felelőssége, hogy fellépjenek minden olyan törekvéssel szemben, amely a hitet politikai vagy ideológiai célokra használja fel, és ezzel veszélyezteti a békés együttélést.

3. Az iszlám mint európai tényező

A megújított Ökumenikus charta felismeri, hogy a migráció következtében az iszlám már nem tekinthető Európa „külső” vallásának, hanem a kontinens belső vallási és társadalmi valóságának részévé vált. Ez a helyzet alapvetően új kontextust teremt a keresztény önértelmezés számára, és olyan teológiai kérdéseket vet fel, amelyekre az egyházaknak választ kell adniuk. – Vagyis magyarul arról van szó: szükségszerű-e, elkerülhetetlen-e Európa egyre gyorsuló iszlamizációja?

Az egyik ilyen kérdés az identitás problémája: mit jelent kereszténynek lenni egy vallásilag sokszínű társadalomban, ahol a kereszténység már nem domináns, hanem más vallásokkal együtt van jelen? Ezzel összefüggésben a pluralizmus kérdése is előtérbe kerül. Az egyházaknak meg kell találniuk azt az egyensúlyt, amely egyszerre teszi lehetővé saját hitük hiteles megélését és a más vallások iránti tiszteletet.

Különösen érzékeny terület a misszió és a párbeszéd viszonya. A keresztény hit lényege az evangélium hirdetése, ugyanakkor a vallási együttélés körülményei között ez nem történhet a másik vallás iránti tisztelet rovására. A Charta ezért olyan megközelítést szorgalmaz, amelyben a tanúságtétel és a párbeszéd nem egymást kizáró, hanem egymást kiegészítő valóságok, elősegítve a békés együttélést és a kölcsönös megértést.

VI. Összegzés: a megújulás szükségessége

Az Ökumenikus charta megújítása nem egyszerű szerkesztési vagy aktualizációs folyamat, hanem mélyebb teológiai és történelmi szükségszerűség eredménye. A 21. századi Európa olyan változásokon ment keresztül, amelyek alapjaiban érintik az egyházak önértelmezését és küldetését. A doku-

⁹ Uo., 9. pont.

mentum megújítása ennek a felismerésnek a következménye: az egyházak csak akkor maradhatnak hitelesek, ha képesek reflektálni az idők jeleire, és ezekre közösen válaszolni.

Az egyik legfontosabb tényező a megváltozott társadalmi kontextus. A szekularizáció előrehaladása, a vallási és kulturális pluralizmus erősödése, valamint a migráció új helyzetet teremtett, amelyben a kereszténység már nem magától értetődő keret. Ebben a közegben az egyházaknak újra kell gondolniuk jelenlétük módját és tanúságtételük formáit.

Ezzel szorosan összefügg az egyházak hitelességi válsága. A múlt és jelen bűnei, a megosztottság és a bizalomvesztés meggyengítették az egyházak társadalmi és lelki tekintélyét. A megújított Charta ezért hangsúlyozza a bűnbánat, a megújulás és az egység keresésének szükségességét, mint a hiteles keresztény tanúságtétel alapját.

Az új etikai kihívások – különösen a béke és megbékélés kérdése, a társadalmi igazságosság, valamint a technológiai fejlődés által felvetett dilemmák – szintén közös válaszokat igényelnek. Ezek olyan problémák, amelyek meghaladják az egyes felekezetek kereteit, és ökumenikus együttműködést tesznek szükségessé.

Kiemelt jelentőséget kapnak a vallásközi kapcsolatok is, különösen a zsidósággal és az iszlámmal való viszony. Ezek nem periférikus kérdések, hanem az európai békés együttélés kulcstényezői, amelyek teológiai és etikai felelősséget egyaránt hordoznak.

Végül mindezek mögött ott áll a missziói parancs: az evangélium hiteles hirdetése csak akkor lehetséges, ha az egyházak nem megosztottságban, hanem egységben lépnek fel. A közös tanúságtétel nem választható lehetőség, hanem a keresztény küldetés lényegéhez tartozik.

A megújított Ökumenikus charta tehát nem csupán dokumentum, hanem iránytű: olyan útmutatás, amely segíti az egyházakat abban, hogy Európa változó valóságában is hűségesek maradjanak küldetésükhöz és hitelesen képviseljék az evangéliumot.

Irodalomjegyzék

Ökumenikus Charta (2001). 1-9.o.

<https://archiv.katolikus.hu/okumene/chartao.html> Letöltve: 2026.03.26.

Ökumenikus Charta (2025). 1-21.o. <https://www.ccee.eu/wp-content/uploads/sites/2/2025/11/Charta-oecumenica-PDF-con-guideline-A4-final2.pdf>

Letöltve: 2026.03.26.

Second Vatican Council: Unitatis Redintegratio. 1-6.o. https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19641121_unitatis-redintegratio_en.html Letöltve: 2026.03.26.

Küng, Hans: The Church. Burns and Oats. New York, 2001. 1-512.o.

<https://www.amazon.com/Church-Hans-K%C3%BCng/dp/0860121992?asin=0860121992&revisionId=&format=4&depth=1> Letöltve: 2026.03.26.

Ratzinger, Joseph: Called to Communion. Ignatius Press, San Francisco, 1996. 1-142.o. <https://www.logos.com/product/25021/called-to-communion-understanding-the-church-today> Letöltve: 2026.03.26.

WCC: The Nature and Mission of the Church. World Council of Churches, Geneva, 1-34.o. https://ecumenism.net/archive/wcc/2005_wcc_fo_nature_mission_church_en.pdf Letöltve: 2026.03.26

Volf, Miroslav: Exclusion and Embrace. Abingdon Press, Nashville, 1996. 1-336.o.

https://archive.org/details/exclusionembrace0000volf_x6c6/page/n7/mode/2up Letöltve: 2026.03.26

Taylor, Charles: A Secular Age. The Belknap Press of Harvard University Press

Cambridge, Massachusetts, and London, England, 2007.

<https://laisve.lt/wp-content/uploads/2023/04/Taylor-Secular-Age.pdf> Letöltve: 2026.03.26

Gáncs Tamás
Az ökumené szeretetnyelve – alapigéken innen és túl
Írásértelmezés és az Ökumenikus Charta

Absztrakt

Az előadás arra vállalkozik, hogy az „ökumené alapigéi” mentén elénk tárja az *Ökumenikus Charta* biblikus ívét. Mind a zsoltárokból, mind az evangéliumokból, mind az Apostolok Cselekedeteiről szóló könyvből, mind a páli levelekből választott szentírási igehelyek egy irányba mutatnak: a keresztény egység felé vezető útra hívják meg az egyházakat. Az egyházak közös nyelve nem a bábeli gögből, hanem a pünkösdi csodából született és születik meg ma is. A különböző felekezeti hagyományból érkező testvérek akkor tudnak valóban Krisztus testének tagjai lenni, ha a hiteles hitvalló bizonyágtévő élet mellett az Írás magyarázatában is egyre több közös üzenetet fedeznek fel. Az *Ökumenikus Charta* nagyon előremutatóan példaadó abban is, hogy az exegetikai sokszínűség ellenére az egyházak számára miként lehetséges tökéletes biblikus egyetértés az evangélium hirdetésében. Ez az a fundamentum, amelynek köszönhetően a felekezeti és vallási párbeszéd is reményteljes módon bontakozhat ki a jövőben. Ezáltal nem a feszültséggel teli távolodás, hanem a békességes közeledés útja rajzolódik ki az ökumenében.

Adatott alapigék

Ha a pap, lelkész, lelkipásztor igehirdetésre készül, alapigét választ, vagy alapigét kap. Különböző keresztény hagyományok, különböző módon élik meg ezt az adottságot, „kapott-ságot”, de az mindenképpen közös örökségünk, hogy az alapige az, amelynek mentén Isten Szentlelkének erejével, és természetesen sok imádsággal, de alapos felkészüléssel, megszületik az igehirdetés, a prédikáció, a homília, amely – ideális esetben – egyszerre releváns és örök. Egyszerre szól a mának, és egyszerre szól az örökkévalóságnak, és benne az egyes embernek.

Evangélikus lelkészként, a perikóparend alapján állva a szószéken, adott, adatott az igehirdetési alapige, ami egyszerre kötöttség és szabadság.

És bár van lehetőség eltérni a kiírt textustól, és másikat választani, ritka, hogy ezzel élünk. Jómagam is ritkán éltem a lehetőséggel az éppen 20 éves lelkési szolgálatomban. Ha megtettem, oka volt, kázusa volt, célja volt. Amikor ma a megújított Ökumenikus chartát gondoljuk végig, le kell ásnunk egészen az alapokig, az alapozásig, és rámutatni arra, hogy mindaz, ami megíratott ebben a korszakos dokumentumban, csak és kizárólag az ökumené alapigéi által áll meg a lábán, és csak ezen igéken, szentírási szakaszokon, mint ihletett tapasztalon állhat meg az ökumenikus építmény. Hálaadással állok meg itt, „másképp nem tehetek”, és erősítem meg a tényt: a megújított Ökumenikus Charta, hiszem, a felülről kapott, és minden oldalról végiggondolt ökumené alapigéire épül, mégpedig sziklára és nem homokra. Köszönet a szöveg megfogalmazóinak, köszönet a bizottság, bizottságok előkészítő munkájáért.

De mindenekelőtt: Egyedül Istené a dicsőség! Soli Deo Gloria!

Isten országa alkotmányának egyik alaptézise

A Jn 17,21-ben található mondat Jézus főpapi imájából - „*ἵνα πάντες ἐν ὧσιν* – „mindnyájan egy legyenek / mindnyájan egyek legyenek” nem csupán egy idea, álom, vagy vágy Jézus részéről, jóval több ennél: parancs, sőt az Isten országa alkotmányának egyik alaptézise. Az újszövetségi teológia, azon belül is a jánosi teológia egyik legizgalmasabb témáját tárja elénk, az Atya-Fiú egységét, és az ebből következő tanítást: a keresztény testvérek egységét, mint olyan fundamentumot, mely nélkül hitelességi válságba kerül a kereszténység. Ahogyan a Fiú egy az Atyával, és ez az egység felbonthatatlan, úgy a keresztény közösség sem lehet más, csakis „egy”. Egy és egységes. Sokféle, sokszínű, különböző hagyományokkal, de egységes.

A Jn 17-ben kijelentett, egységre való meghívás, maga a missziói küldetés tétje óriási, hiszen Jézus isteni küldetésének világ előtti legitimitása döntően befolyásolja a kereszténység jövőjét, létezését, elfogadottságát. Sőt, a „hinni vagy nem hinni?” kérdés valóságosságával is korrelációban áll, amit maga Jézus jelentett, ki evidens igazságként eme főpapi imában. Az *ut omnes unum sint* – amely a keresztény egységtörekvések legismertebb jelmondata – egyszerre jelenthet vigasztalást, ha kétségek merülnek fel az ökumené útján, egyszerre jelenthet útmutatást, ha elakadunk a „hogyan tovább” módszertani vitáiban, és egyszerre jelenthet reménységet, hogy az a fájdalom, amelyet az

eucharisztia közös megünneplésének hiánya jelent, nem végleges fájdalom. Közös bizodalmunk, hogy egykoron, a nem is olyan távoli jövőben, a keresztség szentsége mellett, az oltári szentségben is mindnyájan egy, egyek lehetünk, egy közösség Krisztussal és egymással.

Nem utópisztikus mellékszál

Az Ef 4, 3-6 az imént vázolt evangéliumi alapokon nyugszik, hiszen Pálnál az egység, az egy test, az egy keresztesény közösség nem utópisztikus mellékszál, hanem teológiájának, etikájának, gyülekezetépítési koncepciójának fókuszpontja: „Igyekezetek megtartani a Lélek egységét a békesség kötelékével. Egy a test, és egy a Lélek, aminthogy egy reménységre kaptatok elhívást is: egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség, egy az Istene és Atyja mindeneknek; ő van mindenek felett és mindenek által és mindenekben.” – írja Pál az ehezusiaknak. És ezzel meghívást nyújt át nemcsak a közösség, de a Lélek egységének irányába is. Pál rögzíti, hogy nincs alternatívája az egységnek, hiszen Krisztus teste, Krisztus egyháza egy, oszthatatlan, és benne a tagok mind fontosak. Mindegyiknek nélkülözhetetlen szerepe, küldetése van, ahogy ezt az 1 Kor 12-ben olyan gyönyörűen kifejti az apostol.

Krisztus megváltói művének teológiai központban elfoglalt helye, a keresztség szentségének a keresztesény egyházak által való kölcsönös elfogadása, a hit – konkrétan a Krisztusba vetett hit – által megfogalmazott élet nem elválasztja, hanem összeköti az ökumenikus elkötelezettségben járó keleti és nyugati egyházak közeledését. Ez pedig lehetetlen küldetés – *mission impossible* – anélkül, hogy Istenre ne úgy tekintsünk, mint aki Atya: a Mi Atyánk (ahogyan megszólítjuk őt közös fohászunkban, az Úri imában, a Mi-atyánkban: *πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς*), aki ott van „mindenek felett, mindenek által, mindenekben.”

Ő, a Szentháromság egy igaz és örök Isten, aki Fiában nem csupán közel jött hozzánk, amennyire csak lehetett, de részt vállalt és vállal ma is – Szent Lelkének, Szent Szellemének – ereje által a szenvedők felkarolásában, az irgalmas szavak kimondásában és irgalmas tettek megcselekvésében. Ez a páli levelekben is élénk tárt egység kötelez minket mindannyiunkat a közös kiállásra a béke, az igazságosság, a hiteles és hit-teljes bizonyágtétel mellett, alkalmas és alkalmatlan időben, hátszélben és ellenszélben egyaránt.

Az ökumené él

Kurt Koch bíboros a magyarul a *Megfontolások az ökumenéről* címmel megjelent könyvének előszavában szembesít minket, amikor így fogalmaz: „Hogy áll az ökumené napjainkban? E mögött az első hallásra ártatlannak tetsző kérdés mögött rendszerint az a – talán kimondatlan – gyanú rejlik, hogy az ökumené ma csakugyan áll, vagyis tapodtat sem halad előre. Ezért is esik szó manapság oly gyakran arról, hogy az ökumenikus párbeszéd megrekedt, mi több, befagyott. Magam nem osztom ezt a látéletet – írja Koch bíboros, majd így summáza mondanivalóját: Meggyőződésem, hogy az ökumené jár, mert él.” (Koch: 7.o.)

Koch bíborossal egyetértve, jómagam is szeretném rögzíteni: az ökumené él. Él, az életnek pedig jelei vannak - mint ahogyan gyümölcsseiről ismerjük meg a jó fa. (Lk 6, 43-46: „Nem jó fa az, amely rossz gyümölcsöt terem, és ugyanúgy nem rossz fa az, amely jó gyümölcsöt terem. Mert minden fát a maga gyümölcséről ismernek meg. Hiszen túskebokorról nem szednek fűgét, csipkebokorról sem szüretelnek szőlőt. A jó ember szíve jó kincséből hozza elő a jót, a gonosz ember pedig a gonoszból hozza elő a gonoszt. Mert amivel csordultig van a szív, azt szólja a száj. Miért mondjátok nekem: Uram, Uram – ha nem teszitek, amit mondok?”) Az élet jele maga a jó gyümölcs, az egyik ilyen jó gyümölcs éppen mai „ünnepeltünk” a megújult Ökumenikus Charta. Felvállalja a jelen kihívásait, nem elugrik előle, hanem beleáll, és Jézus Krisztus egyháza látható egységének keresését nem adja fel, sőt ezen dolgozik, ezt tűzi zászlajára, és ennek mentén határozza meg célkitűzéseit is, amikor biblikus alapokon, a Szentírás közös, ökumenikus nyitottsággal közeledő írásértelmezésének segítségével hirdeti meg az utat, az igazságot, az életet, és a magát ebben is identifikáló Krisztust (Jn 14,5-6: „Tamás erre így szólt hozzá: Uram, nem tudjuk, hova megy: honnan tudnánk akkor az utat? Jézus így válaszolt: Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, csak énáltalam.”) és az Ő királyságának szeretnyelvét.

Krisztushoz növekedés: szeretetben, szeretettel

Merthogy erről a szeretetnyelvről ismeri meg a világ, kik a keresztyének, és ezzel együtt, ezzel szemben azt is, hogy kik nem. „Arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást.” (Jn 13,35). Ami egyszerre jelenti az Isten szeretete mellett a vendégszeretet, a felebarát szeretetét, sőt az ellenség szeretetét (Mt 5, 43-44: „Hallottátok, hogy megmondatott: „Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet.” Én pedig azt mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket.”) De ugyanígy jelenti a megosztást, a közeledést, valamint a különböző felekezetekben élő gyülekezetek egymásra találását: imádságban, bibliaolvasásban, éneklésben, csendben, szeretetszolgálatban, gyógyításban, a vegyes felekezetű családok felkarolásában, megerősítésében.

Mert egymást szeretni – az evangéliumi tanítás értelmében – többet jelent, mint egymás mellett élni. Egymásért élést is jelent. Egymástól tanulva, legyőzve a felekezeti gőgöt, a felekezeti sovinizmust, tanulva a múlt bűneiből, tévedéseiből, hibáiból, bűnbánattal fordulva egymás felé – bízva a megbocsátás, az újrakezdés, és a helyreállítás mennyei rendjében.

Jézus nem véletlen tette meg sarokponttá, cezúrává éppen a szeretet gyakorlását, saját magát mércévé emelve, amikor Jn 13,34-ben így tanít: „Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást: ahogyan én szerettelek titeket, ti is úgy szeressétek egymást!” És ebből a szeretetnyelvből következik a párbeszéd, a hittudomány és hitoktatás autentikus jelenléte, az ökumenikus mozgalmak megerősödése, a fiatalok aktivitásának figyelembevétele, a jövővények és menekültek befogadása, az emberi jogok védelme, az egyházi struktúrák újragondolása, de maga a béketeremtés jézusi értelemben vett megvalósítása is (Mt 5,9: „Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők Isten fiainak nevezetnek”).

Ennek összefüggésében a megújított Ökumenikus Charta kiemeli többek között az elköteleződést a sérülékenyek kiteljesedése mellett, a kiállást a nők és a gyermekek elnyomása vagy éppen a vallási szélsőségek ellen. Az örömhír meghirdetése, a kérügma kötelez minket az erőszakmentes, irgalmas, szolidáris, igazságos és empatikus társadalmi jelenlétre, ami természetesen lemondásokkal és önmérséklettel párosul. Ef 4,15 lehet ebben mindenkori

mércénk: „Hanem az igazsághoz ragaszkodva növekedjünk fel szeretetben mindenestől őhozá, aki a fej, a Krisztus.” Olyan üzenet ez, mely dinamikus Jézus-követésre hív, melyet az eredeti görög kifejezés αὐξησωμεν használata is felerősít. A megújított Ökumenikus Charta lényegének megértéséhez is sokat adhat ez az igevers, és maga a „növekedés, fejlődés” irányvetése is, hiszen a Charta és a benne megjelenített ökumené több mint fogalom, mozgalom, vagy egységtörekvés folyamat, sokkal inkább hozzáállás keresztény létünkhöz. És ebben a fundamentum a „felnövekedés Krisztushoz”: a fejhez, a központhoz, a kereszt-feltámadás botrányának valóságához.

Közös bibliai történetek, mint a közös örökség letéteményesei

A megújított Ökumenikus Charta vallásközi párbeszédre, békességre és közös cselekvésre meghívó része arra kell, hogy indítson minket, hogy az ábrahámi vallások – zsidóság, kereszténység, iszlám – szent történeteit még inkább jól ismerjük, megfelelően exegetáljuk, különösen, ha a közös szolgálat gyökereit érintő bibliai történetekről van szó. Minden, az egyháztörténetben, vagy a jelenben hangzatos, káros félreértések alapját adó hamis magyarázat, szélsőség gyengíti ezt az összefogást, törekvést, így ebben egyértelműen kell fogalmazniuk egyházainknak, semmiféle kiskaput nem megengedve. Sem az antijudeista, antiszemita, sem az iszlám- vagy keresztény ellenes teológiai nézeteknek: sem Európában, sem bárhol a világban. Az Örökkévaló Isten áldása kísérje ezt a szolgálatot!

Bibliai bázis, ökológiai megtérés

A Charta 12. pontja fejtéi létünk teremtett világtól való teljes függését. A Ferenc pápa által meghirdetett, a 2015-ben megjelent *Laudato si* enciklikában kifejtett ökológiai megtérés olyan elengedhetetlen része a folyamatnak, amelyben teljes az ökumenikus egyetértés és kiállás. A Genézis könyvében található *Műveld és őrizd* felszólítás érzékeny, a teremtett világ egészére odafigyelő életre bátorít minket, ahol a teremtésvédelmi, környezeti vállalások hitvallási kérdéssé nemesednek. Nem a hit marginális kérdéséről van itt szó, hanem arról a teremtettségünkől adódó felelősségről, amelyben nem elég megkongatni a vészharangot, de cselekedni kell, kockáztatni kell, konfrontálódni kell, hogy a biblikus szemlélet itt is teret kapjon, és felülírja a birtokló szemléletet. A fenntarthatóság, önmegettartóztatás, szolidaritás fogalmainak

szentírási igékben is megjelenő alapértékei szintén közös, ökumenikus szolgálatra motiválhatják egyházainkat.

Evangéliumi reziliencia

A dokumentum befejező része az új technológiákra reflektál, mégpedig komolyan véve azt az egyre gyorsuló változást, amelyben élünk. Az emberi kreativitás, a gondolkodás képessége az Isten ajándéka, ez vitathatatlan (Zsolt 8, 5-9 ill Jak 1, 17: „Minden jó adomány és minden tökéletes ajándék onnan felülről, a világosság Atyjától száll alá, akiben nincs változás, sem fénynek és árnyéknak váltakozása.”), de ahogyan a Charta fogalmaz: „minden vívmányt a közjó szolgálatába kell állítani”. Az AI, a klónozás, a digitális forradalom, az okosvilág és minden tudomány által történő fejlesztés csak akkor válhat elfogadhatóvá, ha nem sérti a biblikus-jézusi értelemben vett emberi méltóság határait, határterületeit. A kritikus keresztény gondolkodás, a másokért élni képes irgalmas hozzáállás és az egyre inkább létkérdéssé vált etikus, evangéliumi reziliencia segíthet felvértezni az egymásba kapaszkodó generációkat. Hogy mindaz, ami történik ne veszély, ne démon, ne ellenség, ne tabu, ne átok, hanem áldás, lehetőség, esély és fejlődés lehessen.

Zárszó áldáskívánással

A Szentháromság Isten adja, hogy mindaz, amit a Charta megfogalmaz, bibliai alapvetéssel, minél többek számára váljon az ökumené szeretetnyelvé, melynek integráns része a felelősségvállalás, a missziói attitűd, a látható egység helyreállítása, a megbékélés és békeltetés szolgálata. A főpapi imában élénk táruló krisztusi egység felé vezető úton, újra meg újra figyelniük kell arra, sőt figyelmeztetnünk kell arra magunkat, hogy a közös írásértelmezés olyan kincs, amelyet nem elásni kell, hanem megosztani – ez a nyilvánvaló mennyei elvárás. A megújított Ökumenikus charta szövegét átjáró ökumenikus szeretetnyelv, az ökumené szeretetnyelve - mely írásmagyarázati bázison áll – az előbbieik értelmében nem a bábeli, de a pünkösdi útra hívja el az európai egyházakat, és benne a MEÖT-tagegyházait is.

„Kegyelem, irgalom és békesség Istentől, az Atyától, és Krisztus Jézustól, a mi Urunktól” (1Tim 1,2).

Kránitz Mihály
A lelki ökumenizmus és az egyházak látható közössége

Absztrakt

A keresztény ökumenizmus elindulása a XIX. századra vezethető vissza, amikor a különböző egyházak tagjai közötti barátságok és Jézus utolsó vacsorai kérésének teljesítése – „Legyenek mindnyájan egy” – sürgető módon lépett fel. 1908-tól az „Imahét a keresztények egységéért” mozgalom elindulásának kezdetétől pedig protestánsok és katolikusok között lelki kapcsolat született. A Szentlélek ösztönzésére a közös imádság szándéka és valósága jelentette a látható egység utáni vágyat. Az egységkeresés intézményesülése az 1910-ben Edinburgh-ban tartott Nemzetközi Missziós Konferencia során valósult meg. Ez döntő módon hatott valamennyi felekezet egységsszándékára. A Szentírás közös olvasása pedig annak belátására vezetett, hogy az egyházak együtt gondolják át a hit igazságait. A keresztények a közös elhatározás szellemében fogalmaztak meg előremutató állításokat, mint amilyen a *Charta Oecumenica*. Az imádság és a szentírásolvasás egészen napjainkig az ökumenizmus alapja lett, egy olyan kiindulópont, mely a teljes egység megvalósításához szükséges.

Bevezetés

Az egyház kétezer éve él. Jézus Krisztus alapította. Isteni fundamentumai vannak annak a szilárd épületnek, melyet a Krisztus-hívők gyülekezetének – *ecclesiának* – nevezünk. Az Ószövetségben Isten saját népének tekintette a zsidókat. Ezt a tényt többször is megerősítette a próféták által.¹⁰ Az Újszövetségben pedig maga az egyház tölti be ezt a szerepet: „*Ti választott nemzetiség, királyi papság, szent nemzet, tulajdonul lefoglalt nép vagytok*” – olvassuk Péter első levelében.¹¹ Már ezekből az utalásokból is érezzük, hogy itt egy intézményről, egy egységről, egyetlen közösségről van szó, melynek alapjait maga Isten teszi le, ő tartja össze és ő vezeti. Hogy mennyire Isten szívéen nyugszik a kiválasztottak összetartása, azt azonnal érezzük, de legfő-

¹⁰ Jer 7,23.

¹¹ 1Pt 2,9.

képpen ott, ahol Jézus imádkozik követői egységéért. Ez pedig azt is jelenti, hogy imádság és egység elválaszthatatlanok egymástól.

1. Az egységkeresés történeti előzményei

Azok a protestáns testvérek, akik a XIX. század folyamán szinte botránynak érezték a keresztények megosztottságát, ahhoz a meghatározó példaadáshoz fordultak, amelyet maga Jézus mutatott meg az utolsó vacsorán. Ő abban a felemelő órában, amelyben apostolaihoz az utolsó szavait intézte, mennyei Atyját is megszólította, és egy imádság keretében könyörgött tanítványaiért, „*de nemcsak értük, hanem azokért is, akik szavukra hinni fognak bennem*”.¹² Isteni tudásával előre látva, már akkor a hívők egységéért, vagyis a mi egységünkért is imádkozott. Ekkor hangzott el az a rövid, egymondatos fohász, amely évszázadokon keresztül különböző hatásfokkal ott visszhangzott a keresztények fülében. Nemrég emlékeztünk a mohácsi csata 500. évfordulójára, amely századokra szétszakította a nemzetet. Így gondoljunk vissza a két évezredes egyháztörténelemre, amelyben szakadások idézték elő a veszteségeket, és nem tudtuk teljesíteni Jézus Krisztus határozott parancsát: „*Legyenek mindnyájan egy*”, és sokáig inkább az elválasztó emberi szempontok kerültek előtérbe közösségeinkben, nem pedig a megbocsátó szeretetet igénylő egységkeresés.

Teljesen világos tehát, hogyha Jézus imádság formájában kéri az egységet, akkor mi is az imádság légkörében és lelkületével valósítsuk meg egységtörekvésünket. Az új és modern kornak is megvannak a nagy egységoszlopai, mégpedig azok a személyek, akik időt és energiát nem kímélve szinte életüket áldozták azért, hogy az egység létrejöjjön. Közülük emeljük ki William Carey (1761–1834) angol baptista lekipásztort, India misszionáriusát, aki 1805-ben a Keresztény Felekezetek Általános Társaságának felállítását javasolta. Fontos intézmény volt az 1834-ben létrejött *Evangelical Alliance*, mely a párbeszédet ajánlotta. Kiemelkedő személy volt John Mott (1865–1955), aki létrehozta a Keresztény Egyetemisták Világszövetségét (WSCF). Számos más törekvés mellett ki kell emelni az 1908-ban megszületett és azóta töretlenül fennálló, már-már intézménnyé váló mozgalmat, az imahét a keresztények egységéért vállalkozást. Ennek a törekvésnek volt

¹² Jn 17,20.

az apostola Paul Wattson (1863–1940) és Spencer Jones. Ettől a kezdeményezéstől most már megközelítőleg százhusz éve indult el a lelki-spirituális ökumenizmus. 1910-ben a skóciai Edinburghban a nemzetközi missziós konferencia alkalmával Geremia Bonomelli (1831–1914) cremonai püspök egy lelki hangvételű levelet írt a Jn 17,21 alapján, amelyet ott fel is olvastak. Az egyház küldetésével foglalkozó összejövételnek Charles Brent (1862–1929) amerikai anglikán-episzkopális missziós püspök volt a fő irányítója. Ezt követően alakult meg a *Faith and Order* (Hit és Egyházszervezet) ökumenikus mozgalom 1927-ben Lausanne-ban, amely jövőre tart ugyanott megemlékezést létrejöttének 100. évfordulójáról. Ugyanebben időszakban, de két évvel korábban alakult meg a másik ismert ökumenikus mozgalom, a *Life and Work* (Élet és Cselekvés) 1925-ben Stockholmban, melynek élén Nathan Söderblom (1866–1931) uppsalai evangélikus érsek állt. Az első nagy mozgalom a hit tanítását, az istentisztelet és a papi szolgálat rendjét szolgálta, míg a másik a gyakorlati és lelkeségi ökumenizmust képviselte. Ezek 1937-ben Londonban – önállóságukat megőrizve – egyesültek, majd 1938 májusában Utrechtben ideiglenes jelleggel létrehozták az Egyházak Ökumenikus Tanácsát. Itt megint egy kiemelkedő személyiség áll főtitkárként előttünk a holland református, Willem Adolf Visser't Hooft (1900–1985). Személyisége nagyban meghatározta a protestánsok és katolikusok közeledését. Később megfigyelőként részt vett a II. Vatikáni Zsinaton.

A II. világháborút követően 1948. augusztus 30-án hivatalosan megalakult az Egyházak Ökumenikus Tanácsa/Egyházak Világtanácsa. Ettől a ponttól az egész földet átölelő lelki kapcsolat született a különböző egyházak között, melyek napjainkig tizenkét nagygyűlést szerveztek. A legutóbbi 2022-ben Karlsruhéban volt. A következő találkozó időpontja 2030, amelynek helyszíne még szervezés alatt van. A 2022–2030 közötti időszakot az Egyházak Ökumenikus Tanácsa lelki útként, zarándoklatként fogja fel, melyet az igazságosság, a kiengesztelődés és az egység jellemez.

2. A lelki ökumenizmus és a II. Vatikáni Zsinat (1962–1965)

A már több mint egy évszázados egységtörekvés a katolikusokra is kihatott, és a II. Vatikáni Zsinaton egy külön határozat, az *Unitatis redintegratio* (1964. november 21.) foglalkozott az ökumenizmussal. Ennek nyolcadik pontjában

a zsinat megfogalmazta, hogy „a szívbeli megtérést és életszentséget a keresztények egységéért mondott magán és nyilvános könyörgésekkel együtt az egész ökumenikus mozgalom lelkének kell tekinteni, és ez jogosan nevezhető lelki ökumenizmusnak is”. A dokumentum ezt a szempontot még részletesebben kifejti, amikor kijelenti, hogy „szokás lett már a katolikusok között, hogy gyakran összejönnek és imádkoznak az egyház egységéért, amelyet Üdvözítőnk halálának előestéjén kérve kért Atyjától: »Hogy mindnyájan egy legyenek!« (Jn 17,21). Szabad, sőt kívánatos, hogy bizonyos rendkívüli alkalmakkor, például az »egységért« rendezett könyörgések vagy ökumenikus összejövetelek alkalmával a katolikusok különvált testvéreikkel közösen imádkozzanak. Az ilyen közös imádság valóban igen hatékony eszköz az egység kegyelmének elnyerésére, egyúttal hitelesen jelzi, hogy van olyan kötelék, amely összekapcsolja a katolikusokat különvált testvéreikkel: »Ahol ugyanis ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük« (Mt 18,20).”¹³

Ahhoz, hogy ezt az előremutató katolikus meglátást megértsük, vissza kell lépünk néhány évtizedet, és kiemelnünk a számos katolikus kezdeményezést, melyek az imádság és a lelkiség szintjén igyekeztek a keresztény egység előmozdítására. Többek között ilyen volt a belgiumi Chevtogne-i bencés közösség vállalkozása Dom Lambert Beauduin (1873–1960) alapítóval, ahol katolikusok és ortodoxok imádkoztak nap mint nap; valamint a Paul Coeururier (1881–1953) lyoni egyházmegyei pap által elindított spirituális ökumenizmus, mely Paul Wattson korábbi kezdeményezésére épült, és így a minden évben megtartott ökumenikus imahétnek új lendületet adott.

A II. Vatikáni Zsinatot követően jelent meg 1967-ben az I. Ökumenikus Direktórium, majd 1993-ban a II. Ökumenikus Direktórium, melyek előkészítették II. János Pál pápa *Ut unum sint* ökumenikus körlevelének megjelenését 1995-ben.

3. A *Charta Oecumenica* jelentősége a lelki ökumenizmus és a keresztény egység területén

2001. április 22-én adták közre Strasbourgban a *Charta Oecumenica* alapokmányt, amely jelentős mértékben közel hozta az európai keresztényeket, és

¹³ *Unitatis redintegratio*, 8.

példát adott más földrészek keresztényeinek is. Az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa és az Európai Egyházak Konferenciája közösen jelentette meg és adott útmutatást mintegy huszonöt évre számos keresztény egyháznak. Az 5. pontban, mely az „Imádkozzunk együtt” címet viseli, a következőket olvassuk: „*Az ökumené életeleme az, hogy közösen hallgatunk Isten Igéjére és nyitottak vagyunk arra, hogy a Szent Lélek bennünk és rajtunk keresztül munkálkodjék. Az így elfogadott kegyelem által ma sokféle törekvés irányul arra, hogy imádságokkal és istentiszteletekkel is elmélyítsük az egyházak lelki közösségét, s könyörögjünk Krisztus egyházának látható egységéért. Különösen is fájdalmas jele az egyházak közötti szakadásnak az eucharisztikus közösség hiánya. Néhány egyházban fenntartások vannak még ma is a közös ökumenikus imaalkalmakkal szemben. Krisztusi lelkiségünket ennek ellenére továbbra is jól jelzik az ökumenikus istentiszteletek, a közös énekek és imák, ezek között is első renden az Úr imája.*

Ezért elkötelezzük magunkat arra, hogy

- egymásért és a Krisztus-követők egységéért könyörgünk;
- más egyházak lelki életének különféle formáit és istentiszteleteiket megismerjük és megtanuljuk becsülni őket;
- törekszünk az eucharisztikus közösség megvalósítására.”

Említést érdemel, hogy a *Charta Oecumenica* megjelenését követően az Európai Unió püspöki konferenciáinak bizottsága (COMECE) is egy önálló dokumentumot tett közzé 2005-ben *Az Európai Unió jövője és a katolikusok felelőssége* címmel. Ennek harmadik része megállapítja, hogy az Európai Unió építéséhez is hozzájárulnak Krisztus követői: „*Az Európai Unió történelme, kultúrája és lelkisége jelentős részben a kereszténység örököse*”.¹⁴ Az európai kereszténység feladataként mutatja be, hogy a hívek lelki tapasztalata miként tudja megalapozni a tudatos európai polgárok elkötelezettségét.¹⁵ Maga a dokumentum szerkezetében figyelembe vette a *Charta Oecumenica* felépítését, amely tematikus kifejtésekből, megfogalmazott elkötelezettségekből és vállalásokból áll.

¹⁴ AZ EURÓPAI UNIÓ PÜSPÖKI KONFERENCIÁINAK BIZOTTSÁGA, *Az Európai Unió jövője és a katolikusok felelőssége*, Brüsszel 2005, 45.

¹⁵ Uo.

2025 novemberében a korábbi megszövegezésű ökumenikus chartát újra elővették, és kiegészítették az elmúlt negyed század idején megjelent kihívásokkal. A bővebb változat, úgy, mint az első, nagy hangsúlyt helyez Isten szavának olvasására és a közös imádságra. Ez a két szempont biztosítja az egyházak – ha nem is teljes – de mégis látható közösségét. A második fejezet alcímében felszólításként szerepel, hogy „*Hallgassuk együtt Isten Igéjét, és imádkozzunk együtt!*”. Az egyházat csakis együtt tudjuk megvalósítani, nem pedig külön-külön.

Az új *Ökumenikus charta* ehhez a fejezethez a János-evangéliumból választott alapigét: „*Arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, hogy szeretitek egymást*”.¹⁶ Az egység úgy jön létre, ha növekszünk az egymás iránti szeretetben. Ehhez hallgatnunk kell Isten Igéjét, és engednünk, hogy a Szentlélek munkálkodjon bennünk és általunk. Az egység irányába megnyilvánuló kezdeményezések ott jönnek létre, ahol imádságban és istentiszteletben keresik az egyházak közötti lelki közösség elmélyítését Krisztus egyházának látható egységéért imádkozva.¹⁷

A megújított dokumentum az egység eléréséhez javasolja, hogy hallgassuk együtt Isten Igéjét, ha lehet, közös bibliafordításokat és olvasmányokat használva. Főképpen azonban azokkal a szavakkal imádkozzunk, amelyeket az Úr tanított nekünk. Tanulmányozzuk közösen a Bibliát, és tartunk istentiszteleteket, gyűljünk össze ökumenikus imákra, és tartsuk meg közösen az imahetet a keresztyények egységéért. A dokumentum a keresztyény közösség nevében mondja ki, hogy az egyházak elkötelezik magukat ezek mellett és megállapítja, hogy az ökumenikus mozgalom a Szentlélek műve. Így ha bármelyik vállalt kötelezettségre igent mondunk, azzal a látható egység is növekszik.

¹⁶ Jn 13,35.

¹⁷ *Ökumenikus charta. Irányelvek az európai egyházak bővülő együttműködéséhez*, II/2., 2025, 9.

Fazakas Sándor:
**Egyház, közélet és politikai kultúra az Ökumenikus Charta
szellemében**

Absztrakt

A hit megélése, illetve az egy szent, egyetemes és apostoli egyház megvalósítása, a közös biztonságétel nem maradhat a templomok és szentélyek ódon falai között; e közös biztonságtételnek nyilvánosságigénye van és köze van a közélet, a keresztény politikai felelősségvállalás, az emberi együttélés nagy kérdéseivel. Az Ökumenikus charta nem tér ki a keresztények közös feladatai és felelőssége elől, hanem nevesíti azokat a kérdéseket (pl. háború, megbékélés, gazdasági igazságosság, ökológiai válság és a teremtet világ megőrzése, a migráció és menekültkérdés, az új technológiák által jelentett kihívások), amelyek a Szentírás és a keresztény tanítás hagyományai felől újraértelmezésre, a felelősségi szintek meghatározására, elköteleződés konkrét formáinak megnevezésére várnak. Az előadás e kérdések relevanciáját vizsgálja a magyarországi társadalmi és felekezeti kontextusban.

Bevezetés

Ha valami újnak minősül, annak – legalábbis kezdetben – varázsa van. A használat által azonban megszokottá válik, ragyogása megfakul. Ilyenkor tisztázásra szorul: miben áll az újszerűsége, és hogyan viszonyul a régihez? Ez érvényes a lelki, szellemi és kulturális értékekre, de egyházak ökumenikus egységkeresésre és közös biztonságtételre nézve egyaránt.

Az megújított Ökumenikus charta¹⁸ etikai szempontból is figyelemre méltó dokumentum – hangzik a sokat hangoztatott tétel,¹⁹ – mert az ökume-

¹⁸ Conference of European Churches (CEC) – Council of European Bishops' Conferences (CCEE): *Charta Oecumenica: Guidelines for the Growing Cooperation among the Churches in Europe* (2025), <https://www.ccee.eu/wp-content/uploads/sites/2/2025/11/Charta-oecumenica-PDF-con-guideline-A4-final2.pdf#page=5.07>. Magyarul: Európai Egyházak Konferenciája – Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa: *Ökumenikus Charta. Irányelvek az európai egyházak bővülő együttműködéséhez* (ford. Szentpétery Péter), Budapest, MEÖT, 2025. Online elérhető: https://www.meot.hu/dokumentumok/2026nyilatkozat/chartaoecumenica2025_hun.pdf (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 2.).

nizmust magát is erkölcsi feladatként értelmezi. Az egyházaknak ugyanis nem csupán az egységről kell beszélniük, hanem meg kell tanulniuk a módját annak, hogyan vállaljanak közös felelősséget a teremtet világért, a társadalmi együttélésért, az emberiség jövőjéért.

Amennyire hangzatos, éppen annyira elgondolkodtató az előbbi megállapítás. Mert valójában, az ökumenikus közeledésre és közös bizonyágtételre hivatkozó projektek állandó problémája, hogy miként lesz a „deklarációból” akció, a hitvallásból élet, a konszenzuson alapuló közös nyilatkozatból közös cselekvés? Ott feszül tehát egy ilyen megállapítás és igény háttérében a kérdés: vajon nem a tartalmi hitkérdések, illetve az egyházak liturgikus-dogmatikai hagyományainak és teológiai örökségének fellazítása árán lehetséges megérkezni az erkölcsi konszenzus olyan szintjére, amely már a társadalmi nyilvánosság elégedettségével is számolhat? Vagy nem korunk felfokozott morális érzékenységéhez való alkalmazkodástól, népszerű témák – mint pl. környezetvédelem, demokrácia, emberi méltóság és szabadságjogok stb. – egyházi tematizálásától¹⁹ várjuk az egyházak amúgy is csökkenő népszerűségük mérséklését mai világunkban? És ha mégis beigazolódik a gyanú, hogy egyes egyházak a saját társadalmuk napirenden szereplő erkölcsi kérdéseit próbálják meg keresztény köntösbe öltöztetni és azt proklamálni (nehogy ennek híján még inkább elveszítsék vélt vagy valós relevanciájukat saját társadalmukon belül), nem vezet-e mindez méginkább tartalmi kiüresedéshez és a saját örökség feladásához?

Az előbbi aggályok és kérdések ellensúlyozására hamar jelentkezik a megnyugtató hang: a 2025-ben megújított Ökumenikus charta etikai jelentősége abban áll, hogy a keresztény egységet nem öncélnak tekinti, hanem össze-

¹⁹ *Updated Charta Oecumenica marks milestone towards Christian unity in Europe*, <https://www.oikoumene.org/news/updated-charta-oecumenica-marks-milestone-towards-christian-unity-in-europe>; *CHARTA OECUMENICA. Guidelines for the Growing Cooperation among the Churches in Europe. An Ecumenical Charter for the Churches in Europe*, <https://ceceurope.org/storage/app/media/uploads/2015/07/ChartaOecumenica.pdf> (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 2.).

²⁰ Ld. Friedrich Wilhelm Graf – Dietrich Korsch: *Jenseits der Einheit: Reichtum der Vielfalt. Der Widerstreit der ökumenischen Bewegungen und die Einheit der Kirche Jesu Christi*, in: Jörg Dierken et al. (szerk.): *Jenseits der Einheit. Protestantische Ansichten der Ökumene*, Hannover, Lutherisches Verlagshaus, 2001, 9–33.

kapcsolja az emberi méltóság, a béke, az igazságosság, a teremtet világ és a társadalmi együttélés iránti felelősséggel. 2026-ban ez különösen is aktuális, hiszen Európa egyházai hasonló kihívásokkal szembesülnek. A megújított Charta célja pedig az, hogy segítse az egyházakat abban, hogy ezekre a kihívásokra közösen, ne egymás ellen, hanem együtt reagáljanak. Egyébként is, a Charta nem jelent jogilag kötelező érvényű kötelezettségvállalást – etikai jelentősége lényegében attól függ, hogy az egyes egyházak valóban megélik-e küldetésükből és önértelmezésükből fakadó felelősségüket a gyülekezetekben és a társadalomban.

Ugyanakkor a Charta hármas belső struktúrája is megfelelő garanciát nyújt arra, hogy ne csak a korszellem, vagy aktuális társadalmi-politikai narratívák szócsöve legyen a dokumentum. Ez a belső struktúra arról szól, hogy a Charta előbb tisztázni kívánja a közösen vallott (a) *bibliai alapokat*, ezt követően (b) a tanítás rövid kifejtésére kerül sor (*teológiai reflexiók* szintjén), majd ezt követi (c) az *elköteleződés* a közös felelősségvállalás terén és cselekvő bizonyosságtételben megmutatkozó konkrét vállalások szintjén. E belső struktúra logikája és egyben a dokumentum belső vezérfonala így is megfogalmazható: *hit – közös felelősség – konkrét cselekvés!*

A megújított Ökumenikus charta etikai relevanciájának, az egyházak közelethei kérdésekben való állásfoglalásainak és felelősségvállalásainak mérlegelése kapcsán viszont tisztáznunk kell néhány szempontot.

A kontextus kérdése

Akárcsak az egyéni erkölcsi ítéletalkotás esetén, úgy egy olyan közösség esetén is, mint az egyház vagy egyházak – legyen szó bármely felekezetről – az első elengedhetetlen lépés a *helyzet elemzése*. Másként fogalmazva: az egyházat és a keresztény embert meghatározó társadalmi-kulturális és politikai, jogi és tudományos kontextus mélyreható ismerete nélkül nem lehetséges a hiteles és orientáló erkölcsi véleményalkotás.²¹ Ugyanis egy korábbi törté-

²¹ Társadalometikai kéréseket érintő egyházi állásfoglalások megfogalmazásához: *Das rechte Wort zur rechten Zeit. Eine Denkschrift des Rates der Evangelischen Kirche in Deutschland zum Öffentlichkeitsauftrag der Kirche*, Gütersloh, Gütersloher Verlagshaus, 2008. Vö. Fazakas Sándor: A protestáns etika feladata, alapjai, hagyományai és az erkölcsi meggyőződés kialakítása, in: uő. (szerk.): *A protestáns etika kézikönyve*, Budapest, Kálvin Kiadó – Luther Kiadó, 2017, 459, 13–50, 35–46.

nelmi helyzetben meghozott erkölcsi döntések a jelenben legfeljebb példaként szolgálhatnak, de semmiképpen nem adhatnak választ, még kevésbé megoldást mai égető kérdésekre, kihívásokra. Ebben a tekintetben az Ökumenikus charta irányadó: a 2001-es változat²² is érezhető volt az 1989/90-es társadalmi változásokat megelőző és azt követő hangulat, a nagy átalakulások várásának szellemisége. Nem véletlen, hiszen úgy tűnt, lezárult a hidegháború kétpólusú világrendet eredményező időszaka, és még elevenen élt a bázeli (1989) és grazi (1997), azaz az I. és II. Ökumenikus Nagygyűlések témáinak és célkitűzéseinek szellemisége: az igazságosság, a béke, a teremtet világ megőrzésének, valamint a kiengesztelődésnek és megbékélésnek az igénye. A 2025-ben átdolgozott változat elismeri az elmúlt 20 év során kialakult ökumenikus fejleményeket – ugyanakkor számol a 2001-óta bekövetkezett változásokkal: Az Európai Unió bővítésével, ugyanakkor az Európában dúló háborúval, a fenyegető méreteket öltő klímaváltozásokkal, a migrációval, az új generációkat foglalkoztató kérdésekkel, az emberi jogok fokozottabb kitettségével és sérülékenységgel a gazdasági élet különböző tereiben, az új technológiák (pl. a digitalizáció) által jelentett kihívásokkal.

XIV Leó pápa szerint a kereszténység Európában kétféle ütemben fejlődik: egyrészt vannak „pozitív és biztató jelek”, másrészt viszont sok keresztény közösség „egyre inkább kisebbségben érzi magát”. A kontinensen emellett vannak „új generációk és újonnan érkezők” is, akik magukkal hozzák személyes tapasztalataikat és „nagyon különböző kulturális kifejezési formáikat”. A pápának a véleménye szerint az egyházaknak meg kell hallgatniuk ezeket a hangokat, és el kell mélyíteniük kapcsolataikat. Az erőszak és a háborúk közepette „az Úr kegyelme, irgalma és békéje valóban elengedhetetlen” ahhoz, hogy az evangéliumot a „változó körülmények között” hirdessük. Az új Charta célja, hogy segítsen „történelmünket Krisztus szemével szemlélni”, és felismerni a közös utakat – hangsúlyozta a pápa az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsának (CCEE) és az Európai Egyházak Konferenciájának (CEC) közös bizottságának fogadása alkalmával, a dokumentum ünnepélyes aláírását követően.²³

²² Vö. Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa: *Ut unum sint. Gondolatok az Ökumenikus Charta irányelveihez*. 60 éve alakult meg az Egyházak Világtanácsa. Félévszázados az Európai Egyházak Konferenciája, Budapest, MEÖT, 2008.

²³ Devin Watkins: *Pope: New Charta Oecumenica shows shared journey of European Church*

A Charta tehát számol a közös biztonyságtétel kontextusának komplexitásával, reagál a vasfüggöny leomlását követő változásokra, reményének ad hangot a kontinens békés és társadalmi igazságosságon alapuló átalakítására nézve,²⁴ ugyanakkor kitekintést nyújt arra is, hogy mely kérdések lesznek központi jelentőségűek a következő 10–15 évben, például a béke, a migráció, a digitalizáció, Európa, valamint a globális összefüggések témáival kapcsolatos új megközelítések. Ezek a témák teológiai és liturgikus kontextusba ágyazhatók. Ez azt jelenti, hogy a dokumentum nemcsak a párbeszédben, hanem az ökumenikus liturgiák keretében, a megélt keresztény spirituális élet részeként is értékes forrásnak bizonyul.

Helyes időszemlélet, azaz a jelen-, a múlt- és jövőértelmezés kérdése

A közös elhívásról való biztonyságtétel, valamint a közös felelősség felvállalásának alapja a *közös hit megvallása*, amint azt a megújított Ökumenikus charta I. fejezetében a 325/381-es Nicea-konstantinápolyi ökumenikus hitvallásra való utalással meg is teszi: a teremtető és mindenható Atyában, az isteni szeretetet kinyilatkoztató Úr Jézus Krisztusban, és a megelevenítő Szentlélekben való hit megvallásával.²⁵ Ez az egyház hite! Az egyház megvallott közös hitvallásának viszont egyszerre van múltra, jelenre és jövőre irányuló aspektusa:

– A *múltra* tekint ez a hitvallás, hiszen bármikor kimondásra, megvallásra kerül, nem nélkülözheti a keresztény hit *eredetére* való rámutatást, a mindent elindító ős-eseményre, az Ige testet öltésére való visszautalást.

– Másodszor a *jelenhez* van köze e hitvallásnak, hiszen a hitét megvalló keresztény egyén és egyház az érintett, a kortárs ember az örömhír címzettje, aki bevonódik a feltámadott Krisztus „jelen-létébe” (a hit gyakorlása ugyanis

ches, in: Vatica News 06. November 2025, online elérhető: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2025-11/pope-leo-xiv-european-bishops-cccc-ecumenism-gospel.html> (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 2.).

²⁴ Vö. Dietmar W. Winkler: *Zur Charta Oecumenica. Impuls für die Vollversammlung des Ökumenischen Rates der Kirchen in Österreich*, 19. März 2026, online elérhető: https://www.oekumene.at/dl/trmoJKJLKlOJqx4KJK/Winkler_Zur_Charta_Oecumenica_2025_pdf (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 2.). Vö. Friederike Nüssel: Siehe, alles neu, in: *Zeitzeichen* 27 (2026/4), 21.

²⁵ Ökumenikus Charta, 7.

nem egyszerűen a múlt eseményeinek felidézése, régmúlt történetek rekonstruálása, erre irányuló mentális tevékenység – már a kulturális emlékezet teoretikusai is evidenciaként kezelik azt, hogy a múltra való emlékezésnek köze van a jelenhez);

– és a *jövőre* tekint a hitvallás, hiszen ráhagyatkozik azokra a krisztusi ígéretekre, amely beteljesülésre várnak.

A keresztény hittartalmak áthagyományozásának és továbbadásának folyamata azonban torzulást szenvedhet az által, hogy valamely aspektusa túldimenzionálásra kerül. Újfajta törvényeskedésnek is tekinthető ez az egyensúlyeltolódás – ahogyan arra *Gerhard Ebeling* már évtizedekkel korábban rámutatott.²⁶ Ezek a tradicionalizmus, az aktivizmus és a futurizmus. – a *tradicionalizmusra* az jellemző, hogy megerőszkolja a jelent és beáldozza a jövő perspektíváját, miközben a múlthoz való hűséget megfellebbezhetetlen törvénnyé pervertálja. Ezáltal elhomályosítja a hagyomány valódi értelmét a keresztény hit számára.

– az *aktualizmus* múltfelejtést jelent – megfelelkezik az evangéliumi üzenetátadás történelmi körülményeiről – de a jövőre is az időtlenség illúziójával tekint. Ezáltal rabjává válik a korszellemnek és szem elől téveszti azt, miben járhat a kereszténység saját kora előtt.

– a *futurizmus* fanatikus jövőkeresésében gyűlöli a történelmet és könnyelműen átlép a jelen szükségyszerűségein, közben szem elől téveszti mindazt, amit a keresztény hit az áthagyományozás folyamatának köszönhet.²⁷

A 2025-ös Ökumenikus charta időszemlélete ebben a vonatkozásban kiegyensúlyozottnak tekinthető. Az aláírók elkötelezik magukat, hogy „folytatják hitünk történetének [...] tanulmányozását”²⁸, a „keresztény hagyományok közötti mélyebb megértést”²⁹, igyekeznek feltárni a gyógyító emlékezés és kiengesztelődés forrásait,³⁰ ugyanakkor reménységgel tekintenek „a jövőbe, mivel az Isten országát várva élünk, amelynek még el kell jönnie, de amely

²⁶ Gerhard Ebeling: Der Theologe und sein Amt in der Kirche. in: *Zeitschrift für Theologie und Kirche* 66 (1969), 245–254, 247.

²⁷ Vö. Ebeling: i. m., 247. Ld. még Fazakas Sándor: Egyház teológia nélkül – teológia egyház nélkül?. in: Visky S. Béla (szerk.): *Írd meg, amiket láttál!* (A Kolozsvári Tavasz napok előadásai, IV), Kolozsvár, KPTI – Egyetemi Műhely Kiadó, 2026, 166–182, 174.

²⁸ Ökumenikus Charta, 10.

²⁹ Uo.

³⁰ Vö. uo. 18.

már most is jelen van.”³¹ A gyakorlati alkalmazás fogja majd eldönteni, hogy az egyházak és a gyülekezetek megtalálják-e a józan egyensúlyt az ismertetett extremitások feszültségében, azaz a „törvényeskedések” között és képesek lesznek-e olyan fórumokat teremteni az egyházban és az egyház által, amelyek otthont adhatnak a hittapasztalatok közös megélésére, az aktuális kérdések megvitatására, és gyakorlati megvalósulásuk érvényesítésére.

A hermenutikai értelmezés feladványa

Megnehezítik – nemcsak a közös bizonyágételt, de az egyházak közötti közösségvállalást is – azok a különbségek, amelyek az etikai kérdések megítélése tekintetében feszülnek az egyes egyházak között. De akár ugyanazon egyházon belül is felmerül a kölcsönös gyanakvás és önigazolás kísértése: ki miként használja a Bibliát erkölcsi véleményének megalapozásához?³² Kinél van a hitelesebb írásmagyarázat monopóliuma?

Ebben a helyzetben azt kell tanácsolnunk – és ebben segít is az Ökumenikus charta – hogy az egyházak által fenttartott és művelt teológiának (minden felekezeti sajátosságon túl) *hermeneutikai teológiává* kell válnia – az *egyháznak* pedig valóban a *hívők közösségévé* (a *koinonia* értelmében³³) válásos érzések és hagyományok ápolására rendelt csoportosulás helyett. Ulrich H. J. Körtner egyik legújabb, 2025-ben megjelent könyvében³⁴ annak a kíváncsnak ad hangot, amellyel mélyen egyetértek, hogy „a teológia [nem más, mint] a hit hermeneutikája, a hit pedig az Isten megértésének a formája”³⁵. Nem egyszerűen egy-egy hittétel vagy valaki által megfogalmazott bizonyágtétel megértéséről van itt szó, hanem az *emberi egzisztencia megértéséről a maga isten-kapcsolatában és világhoz való viszonyában*. A hit az emberi egzisztencia kinyilatkoztatás általi, azaz a kijelentett ige általi megragadottsága, valamint ennek felismerése, megismerése és megértése. A teológia mint hermeneutika nem csupán bibliai szövegrészek értelmezésének

³¹ Uo. 5.

³² Vö. Fazakas: A protestáns etika feladata, 18–23.

³³ Vö. Ökumenikus Charta, 7.

³⁴ Ulrich H. J. Körtner: *Gott verstehen. Aufgaben und Grenzen theologischer Hermeneutik*, Leipzig, Evangelische Verlagsanstalt, 2025.

³⁵ Körtner: *Gott verstehen*, 32.

kérdésére tekint, nem azok történeti és irodalmi formáival foglalkozik (bármennyire értékesek legyenek is ezek), hanem azzal, hogy hogyan lehet Istent megérteni. Ennek megértésére és megértetésére kell irányulnia a teológiának, hogy Isten országa nem egyszerűen felettünk, hanem bennünk és közöttünk van, nem ennek a világnak a végén kiteljesedő, hanem már itt és most megnyilvánuló valóság.³⁶ Tehát nem egyszerűen az Istenről való beszéd megértésére tekint ez a teológiai hermeneutika, illetve hermeneutikai teológia, hanem annak megértésére, hogy miként érteti meg magát Isten velünk, hogyan jelenti ki önmagát, és hogy Ő mit ért emberi egzisztencián?³⁷

A teológia, mint az egyház tudománya, nem arra való, hogy morális követelményeket támasszon valamilyen elváró, objektív, felső autoritás jegyében. Sokkal inkább az a feladata, hogy az életkérdésekkel és egzisztenciális félelmekkel küzdő ember számára az újjászületés, az új teremtés, az Istennel való kapcsolat valóságát leírja, feltárja. Vagyis a teológiának az életről kell szólnia – arról az életről, amelyet embertársaink élnek – és amelyben számolni lehet Isten jelenvalóságával. Ehhez viszont valóban arra van szükség, hogy az egyes egyházak igyekezzenek megismerni egymás teológiai hagyományait és gondolkodását, a teológiai párbeszéd pedig segítsen lebontani azokat az akadályokat, amelyek még útját állják a közös cselekvésnek.³⁸ Így például nagyobb tér nyílhat a szeretetszolgálat közös projektjei előtt, amelyek előmozdíthatják és konkrét tartalommal tölthetik meg a „befogadás és a szolidaritás kultúráját”³⁹.

Konkrét témák és ajánlások:

Az alábbiakban néhány, a megújított Ökumenikus charta néhány közéletet és politikai kultúrát érintő ajánlására, és azok etikai relevanciáira térünk ki.

a). *Emberi méltóság.* Minden embert megillet származásától, vallásától, nemétől vagy társadalmi státuszától függetlenül a tisztelet és a méltóság. Így az emberi méltóság központi etikai mércét jelent, hiszen valamennyi feleke-

³⁶ Uo. 29.

³⁷ Vö. Ingolf U. Dalferth: *Radikale Theologie. Glauben im 21. Jahrhundert*, Leipzig, Evangelische Verlagsanstalt, 2010, 59.

³⁸ Ld. Ökumenikus Charta, 10.11.15.

³⁹ Ökumenikus Charta, 20.

zet vallja az ember istenképiségének ontológiai, relacionális és erkölcsi jelentőségét. Ennek értelmében az ember lelkiismereti szabadságát nem lehet erkölcsi nyomásgyakorlással vagy anyagi ösztönzés, valamint egyéb manipuláció által korlátozni.

b). *Béke és megbékélés.* Az egyházak elkötelezik magukat amellett, hogy hozzájáruljanak az erőszak, a háború és az ellenségeskedés leküzdéséhez. Etikai szempontból ez azt jelenti, hogy a konfliktusokat nem csupán politikai eszközökkel, hanem a megbékélés és a párbeszéd útján kell megoldani. S bár ez a dokumentum elismeri az ellenállás jogát (tehát nem naivan pacifista), reálisan azt is hozzáteszi: a békét nem csupán a háború hiánya jelenti!

c). *Igazságosság és szolidaritás.* A Charta felelősségvállalást követel a hátrányos helyzetűek, valamint a menekültek és a társadalomból kirekesztettek iránt. A keresztény etika szemléletében így a szolidaritás etikájává válik.

d). *A teremtettség megóvása.* Az ökológiai felelősséget közös feladatnak tekinti a Charta. A környezettel és az erőforrásokkal való bánásmód így a jövő generációival szembeni keresztény felelősség kérdésévé válik.

e). *Párbeszéd a kirekesztés helyett.* A különböző egyházaknak nem szabad a világnézeti, politikai nézetkülönbségeket a kirekesztés ürügyeként felhasználniuk és így egyetlen egyház sem silányulhat az identitáspolitika eszközüvé.⁴⁰ A kirekesztés hathatós ellenszere etikai síkon keresendő: több tisztelet, több tolerancia és a megértésre való törekvés, ugyanakkor a saját igazság kizárólagosságáról való lemondás vezethet harmonikusabb együttélésre.

f). *Felelősség egy pluralista társadalomban.* Az egyházaknak közösen kell kiállniuk a demokrácia, az emberi jogok és a békés Európa mellett. Ezzel a Charta fellép a közöny ellen, és az együttélés társadalmi elkötelezettségére szólít fel.

g). *Felelősség a fiatalok és az új technológiák iránt.* A Charta egyértelművé teszi, hogy az etikai kérdések a digitalizációt és az új technológiákat is érintik. Arról van szó, hogy a technikai lehetőségeket az ember jólétére kell használni.

⁴⁰ Erről legújabban Fazakas Sándor: Az identitáspolitikán túl... , in: *THÉMA*21. 1 (2026), Online elérhető: <https://thema21.hu/az-identitaspolitikan-tul/> (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 3.).

Három kritikai észrevétel

Ebből egy a Chartát, a másik kettő egyházak általi használatát érinti.

egy konszenzusra épülő és konszenzust elérni kívánó dokumentum értelemszerűen törekszik a párbeszédre – arra, hogy lehetőleg mindenki helyet kapjon a tárgyalóasztalnál, a beszélgetőpartnerek ne érezzék magukat megkülönböztetett, hátrányos helyzetben, főleg saját országuk politikai beállítottsága miatt. Ennek viszont az az ára, hogy kényes témákat elhallgat, vagy nem nevezi meg a konfliktusok kiváltó okait, főleg azok nehezen azonosítható, de a háttérben működő mechanizmusait. Ilyen téma például az orosz-ukrán háború mögött felsejlő ideológiai háttér, közelebbről a kereszténység tanításával való visszaélés a háborús agresszió legitimálása érdekében. Egy ilyen súlyos problémát – különösen az egyház/egyházak részéről –, mivel kiforgatott bibliai-keresztény tanítást kíván „hit-tétellé” tenni az alattvalók számára, ökumenikus szervezetek nem hagyhatnak szó nélkül. Ugyanez vonatkozik a politikai populizmus narratíváira is, amelyek emberek tömegeit manipuláló, gyűlöletet és megosztást keltő hatásaival Európa azon térfelein is találkozunk, ahol nem dül (és reménység szerint nem is fog dúlni) háború...

Nos, ezeket a kérdéseket nem teszi szóvá a Charta. Bár „A találkozások szintjei Európában” (III.) fejezetben kifejezi a „minden olyan kísérletnek” való ellenállást, „amely a vallást és az egyházat etnikai, nacionalista, politikai vagy populista célokra használja”⁴¹, a kérdést, hogy milyen legyen a kapcsolat azokkal a keresztény egyházakkal, amelyek egyházi-teológiai alapon támogatnak agresszív háborút kezdeményező vagy fenntartó politikai hatalmakat, elvileg nem volna szabad megkerülni. Nem volna szabad, még egy konszenzusra törekvő és az egyházi diplomáciát előnyben részesítő ökumenikus dokumentum kapcsán sem⁴². (Csak emlékeztetőül: volt idő, amikor

⁴¹ Ökumenikus Charta, 14.

⁴² Ld. ehhez többek között: Korinna Zamfir: The Failure of Ecumenism in the Face of war against Ukraine, in: *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Catholica Latina* 70 (2025/2), 68–105, Doi: 10.24193/theol.cath.latina.2025.LXX.2.04. A szerző más ökumenikus állásfoglalásokkal – köztük KEK dokumentumokkal – összehasonlítva rámutat arra, hogy nem lehetetlen a konkrétabb kiállás az ideológiai problémák megnevezése terén, csak fennáll annak veszélye, hogy az egyházdiplomáciai megfontolások elhallgatásra ítélik a diagnózist.

ökumenikus testvéregyházak megszakították a dél-afrikai reformátusokkal a kapcsolatokat az apartheid-rendszer támogatása miatt; csak megfelelő múlt-feltáró, bűnbánatot tanúsító, kiengesztelést kereső folyamat után kerültek helyreállításra ezek a kapcsolatok.⁴³⁾

A Charta használata terén minden egyháznak fel kell tennie a kérdést: mikor kell, és hogyan kell megszólalni a társadalom nyilvánossága előtt olyan erkölcsi kérdésekben, amelyek nemcsak foglalkoztatják az embereket, de erkölcsi útmutatást is várnak az egyházaktól? Vagy már nem is várnak, mert nem kérnek a moralizáló hangvételtől? A MEÖT tagegyházai e téren nem büszkélkedhetnek jó eredményekkel, és megítéléssel. Az életvégi etikai döntések, a szexualitási kérdések, vagy a demokrácia, állam és egyház kapcsolatát tematizáló közös állásfoglalások megfogalmazásának elvi és szakmai szempontjai, valamint a közös nyilatkozatok felvállalásának és gyakorlatba ültetésének kultúrája terén a jelenlegi gyakorlatunk még hagy kívánnivalót. (Ehhez egy pozitív és egy negatív példa: A „Méltósággal távozni. nyilatkozat az életfenntartó kezelésekről és életvégi döntésekről” című közös, ökumenikus állásfoglalás nagyon intenzív, interdiszciplináris szakmai párbeszéd eredményeként került megfogalmazásra, és mind a MEÖT elnöksége, mind pedig egyes tagegyházak elnökségei is örömmel fogadták el.⁴⁴ Ugyanez viszont nem mondható el a „Józan tárgyalgossággal a közös Európáért” című, a 2019-es európai uniós választások előtt megfogalmazott szociális állásfoglalásról, bár szakmai kifogás az előkészítő bizottság munkáját illetően és a dokumentumot érintően nem érkezett. Így a dokumentum „Protestáns etikusok állásfoglalása” maradt, vagyis a bizottság tagjai személyükben és a maguk szakmai kompetenciái, az egyház tanítóinak társadalometikai felelősége alapján vállalták fel a közös munka eredményét.⁴⁵

⁴³ A Magyarországi Református Egyház 2011-ben foglalta szerződésbe a Dél-Afrikai Holland Református Egyházzal a partneri kapcsolatot. Ld. *Partneri megállapodás a dél-afrikai Holland Református Egyházzal, 2011. november 6.* Ld. <https://reformatus.hu/nemzetkozi-kapcsolatok/hirek/partneri-megallapodas-a-del-afrikai-holland-reformatus-egyhazzal/> (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 3.).

⁴⁴ Ld. *Méltósággal távozni. Nyilatkozat az életfenntartó kezelésekről és életvégi döntésekről* https://meot.hu/dokumentumok/2024szocet/Meltosaggaltavozni_nyilatkozat_MEOT_240515.pdf. (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 3.).

⁴⁵ Ld. *Józan tárgyalgossággal a közös Európáért – Protestáns etikusok állásfoglalása a 2019-es európai parlamenti választások kapcsán,*

Hogyan érhet el, vagy éppen nem ér el a közös bizonyoságtételnek egy ilyen dokumentuma, mint az Ökumenikus charta a gyülekezetek szintjére? Sajnos újból valós és aktuális tapasztalat, hogy a gyülekezetek alig hallottak vagy hallanak az elmúlt évek ökumenikus erőfeszítéseiről és tanulmányi munka eredményeiről – és ez a hiányosság mind a mai napig, negatív módon, meghatározza az egymás felekezetről, kultúrájáról való gondolkodást. Megint csak egyházkormányzói (kübertetikai) kompetencia, vagy annak a hiánya, hogy az egyházak felelős vezetői és vezető grémiumai fontosnak tartják-e, hogy e kérdések megérkezzenek a közegyház szintjére, hogy megteremtsék azokat a „szellemi és fizikai tereket”, amelyek keretében tovább lehet gondolni az itt felvetett témákat? A tapasztalat e téren is szkeptikussá tesz. Szomorú, hogy miközben társadalmaink egyre inkább tudásalapú társadalommá szerveződnek át (és erről szól a digitális technológia, de erről szólt a reformáció „tudás-transzferének” humanisztikus igénye is), az egyházban – tisztelet a kivételnek – meglegszünk leegyszerűsített, gyorsan fogyasztható üzenetekkel, és elhisszük a személyes vélemény szentségének tézisé. Igen, fontos érték a vélemény kinyilvánításának szabadsága – de a személyes vélemények még nem relativizálhatják az Írás és egyházaink teológiai öröksége által felismert igazságokat, és ez igazságok által meghatározott önértelmezésünket. E téren is elmozdulásra van szükség – talán az Ökumenikus charta anyagával való foglalkozás segíthet ebben az elmozdulásban.

Összegzésként megállapítható: A Charta az egyházakat nem csupán vallási intézményeknek tekinti, hanem olyan Európaért is felelős közösségeknek, amelyeket a béke, az igazságosság, a szabadság, a szolidaritás és az emberi méltóság jellemez. A lényeg: *Hit* → *közös felelősség* → *konkrét cselekvés*. A megújított Ökumenikus charta etikai szempontból különösen értékes dokumentum, mert *az ökumenikus egységtörtékvést erkölcsi feladatnak* (is) tekinti. Az egyházaknak nem csupán az egységről kell beszélniük, hanem meg kell tanulniuk *közösen vállalni a felelősséget!*

<https://szocialetika.drhe.hu/2019/05/08/jozan-targyilagossaggal-a-kozos-europaert/>) (utolsó megtekintés: 2026. szeptember 3.).

A mesterséges intelligencia kihívásai és a lehetséges válaszok az Ökumenikus charta fényében.

Absztrakt

Előadásom az új Ökumenikus charta 14. pontjával foglalkozik, amely a „Foglalkozunk az új technológiákkal” címet viseli. Habár itt több új technológia is felsorolásra kerül, előadásomban részletesebben a mesterséges intelligenciával foglalkozom. A Charta hangsúlyozza, hogy közös keresztyén felelősségünk ezen újítások felelős használata, valamint annak elkerülése, hogy ezek „a gyűlölet, a széthúzás, a hazugság és a félelemkeltés eszközeivé” váljanak. Előadásom címe éppen ezért: A mesterséges intelligencia kihívásai és a lehetséges válaszok az Ökumenikus charta fényében. Előadásomban különös figyelmet szentelek a mesterséges intelligencia kommunikációs eszközként való alkalmazásának mind egyházi, mind világi kontextusban, különös tekintettel a hitelesség kérdésére. Az előadás arra keresi a választ, hogy a mesterséges intelligencia által generált vagy annak segítségével létrehozott tartalmak hogyan jelenhetnek meg hitelesen a gyülekezeti élet szövetében, ez pedig miként válhatna sóvá és kovásszá a társadalom egésze számára.

Foglalkozunk az új technológiákkal!

Az új Ökumenikus charta a 14. pontjában nem csupán a mesterséges intelligenciát említi, hanem szót ejt az autonóm digitális rendszerekről, a klónozásról és az embert tökéletesítő beavatkozásokról, valamint a kommunikáció radikális, új formáiról. Ezek együttes tárgyalása azonban szétfeszítené a jelen rövid munka kereteit. Ezért a mesterséges intelligenciára kívánok szorítkozni, azon belül is először a mesterséges intelligencia által kialakított új missziói helyzetre; másodszor arra, hogy ebben az új helyzetben az egyház hogyan képviselheti hitelesen az evangéliumot; harmadszor arra, hogy ezek a törekvések hogyan jelennek meg az ökumenikus chartában.

Kibontakozó új missziói helyzet

Christopher Watkin, aki a Biblical Critical Theory című könyv szerzőjeként vált ismertté, nemrégiben podcastsorozatot indított Silicon Spiritualities címmel. Az egyik első adásban a vendég Michael Keller, a néhai Timothy Keller fia volt.⁴⁶

Ebben arra a dinamikára hívják fel a hallgatók figyelmét, hogy a felvilágosodás nyomán az ember értékének egyik legfőbb meghatározója az emberi intellektus vált. Emellett a XX. és a XXI. században egyre hangsúlyosabbá vált a termelékenység és a hatékonyság is. A mesterséges intelligencia megjelenése azonban mindkét értéket komoly kihívással szembesítette. Habár közel sem beszélhetünk általános mesterséges intelligenciáról, hovatovább szuperintelligenciáról, de már a jelenlegi szűk értelemben vett mesterségesintelligencia-modellek is számtalan esetben felülmúlják az emberi intellektust és produktivitást. A hétköznapi ember – legyen keresztyén vagy éppen szekuláris - azzal szembesül, hogy azok az értékek, amelyek mentén eddig meghatározta saját értékességét, elillanni látszanak. A kihívó pedig nem egy másik ember, hanem egy gép.

Erre a jelenségre nemcsak keresztyén teológusok, hanem befolyásos világi gondolkodók is felhívják a figyelmet. Yuval Noah Harari korunk egyik meghatározó szekuláris közgondolkodója a *The Economist*nak adott friss interjújában Christopher Watkinhoz és Michael Kellerhez hasonló véleményen van. Harari hangsúlyozza, hogy a gépek képességének növekedése alapjaiban fogja megrengetni az eddigi emberképünket: *„Az AI arra kényszerít bennünket, hogy igazán mélyen elgondolkodjunk azon, mit jelent embernek lenni. Mi az emberi lét értéke? És hogy felülvizsgáljuk azokat a felszínes válaszokat, amelyeket évezredekken keresztül adtunk. „Ó, az emberi lét lényege az intelligencia. Jobban tudunk sakkozni és pénzt befektetni, mint a csimpánzok. Ez*

⁴⁶ Christopher Watkin és Michael Keller, „AI and Formation: How Does AI Shape Our Loves? (with Michael Keller)”, *Silicon Spiritualities*, The Gospel Coalition, 2026. július 20., YouTube-videó, <https://www.youtube.com/watch?v=j45x3ZVFFnA>.

tesz bennünket olyan különlegessé.” Ez a válasz mára érvényét veszítette, mert már létezik valami ezen a bolygón, ami nálunk is jobban sakkozik és keres pénzt. Áss hát mélyebbre, és próbáld kideríteni: ki is vagy valójában?”⁴⁷

Az egyház válasza a kibontakozó új missziói helyzetre

Christopher Watkin és Michael Keller azt feltételezik, hogy az ezzel a kihívással küzdő emberek egy jelentős része megjelenik majd a gyülekezetekben. Ők olyan lelki-szellemi keretrendszer után kutatnak, amely olyan stabil emberi értékekkel ruházza fel őket, amelyek képesek a gyorsan változó világban is méltóságot adni számukra. A teremtés történetéből következő istenképűség értéke mellett az a tény lehet fontos megtartó erő, hogy a szeretet nem a mi teljesítményünktől függ, hanem az értünk meghaló Jézus egyszeri és megismételhetetlen áldozatától, “teljesítményétől” és szeretetétől.

Az egyház elsősorban a fent említett két tanítás mentén képes stabil emberképet nyújtani, ám minden valószínűség szerint az AI-t is valamilyen mértékben használni fogja. Lássunk azonban tisztán. A helyes teológiai választól és a közvetített stabil alapoktól függetlenül az emberek egy része az AI-t fogja okolni nemcsak elvesztett munkahelyükért, hanem megrepedt énképükért is. Könnyen lehet, hogy az emberek egy mesterségesintelligencia-mentes helyet keresnek majd a jövőben, de kérdés, hogy az egyháznak ezt kell-e kiszolgáltatnia. Ha pedig nem, akkor milyen mértékben és módon használhatja az egyház az AI-t?

Az Ökumenikus charta által megfogalmazott szempontok

Az új Ökumenikus charta, amely az európai keresztyénség egyik alapdokumentuma, egyértelműen hangsúlyozza, hogy foglalkoznunk kell az új technológiákkal. Tehát a Charta nem azt akarja sugallni, hogy utasítsuk el őket.

⁴⁷ Yuval Noah Harari, „The Full-Length Interview with Yuval Noah Harari | The Economist”, interjú, The Economist, YouTube-videó, 10:26-tól, hozzáférés: 2026. szeptember 11., <https://www.youtube.com/watch?v=FNZhxTtOL-I&t=626s>.

Sőt a rövid 14. cikk végén, amely az AI kérdéskörével is foglalkozik, a biztatás nyelve jelenik meg: „*Arra biztatjuk az egyházakat és a keresztényeket, hogy az új technológiákat ne démonizálják, hanem lehetőségnek tekintsék őket, amelyekhez kritikus gondolkodással és egyre mélyülő emberi felelősségtudattal viszonyuljunk.*”

Ennek a záró biztatásnak négy fogalmáról szeretnék röviden szólni munkám hátralévő részében.

Démonizálás. Fontos észrevennünk, hogy a démonizálás elkerülése nem korlátlan technooptimizmusra hív. XIV. Leó pápa Magnifica Humanitas kezdetű pápai enciklikájában egyértelműen és körültekintően beszél a mesterséges intelligencia árnyoldalairól.⁴⁸ Külön hangsúlyt szentel a mesterséges intelligenciát körülvevő transzhumanista, poszthumanista és technokratikus tévelygéseknek. Ezeknek a tévelygéseknek a gyümölcsei azonban nemcsak a Szilikon-völgyben jelenhetnek meg, hanem a végfelhasználók által naponta használt modellekben is.

A jelenlegi modelleket emberi finomhangolás után használhatja a nagyközönség; ez a finomhangolás azonban a modellt gyártó cégek erkölcsi, etikai álláspontját tükrözi. Egy egészen friss tanulmány, az AI Christian Benchmark – amelyben a hét legnagyobb LLM működését vizsgálták teológiai megbízhatóság szempontjából – arra az eredményre jutott, hogy a hétből 3 modell általában eltávolította a kérdezőt a keresztyén hittől, 2 általában semleges volt vele szemben, míg 2 általában támogató álláspontot foglalt el.⁴⁹

Akárcsak XIV. Leó pápa, úgy az Ökumenikus charta is határozottan állást foglal ebben a kérdésben: “*Az új technológiákhoz fűződő váradalmakat és*

⁴⁸ XIV. Leó pápa, *Magnifica humanitas*, enciklika, 2026. május 15., 3. fejezet, <https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/encyclicals/documents/20260515-magnifica-humanitas.html>.

⁴⁹ Michael S. Graham, *AI Christian Benchmark: Evaluating 7 Top LLMs for Theological Reliability* (The Gospel Coalition, 2025), 1. rész, „Biggest Headlines”, <https://www.thegospelcoalition.org/ai-christian-benchmark/>.

aggodalmakat Jézusnak az emberiség boldogulására vonatkozó látásának kell ellensúlyoznia, amely tiszteli a személyiség sérthetetlenségét, veleszületett méltóságát, a személyes kapcsolatok és az emberi tudás értékét. Különböző ellenőrizetlenül fog növekedni az emberi elidegenedés, a távolságtartás, az egyenlőtlenség, lehetővé téve, hogy a tudás és a vagyon egy szűk kisebbség kezében összpontosuljon, súlyos kockázatot jelentve a demokratikus társadalmakra és a békés együttélésre.”

Lehetőség. A mesterséges intelligenciáról a Charta alapvetően mint lehetőségről beszél. A technika újdonsága volta miatt ezekről a lehetőségekről egyelőre nem tudunk teljeskörűen nyilatkozni. Az már most is nyilvánvaló, hogy az orvostudomány különböző területei nagy előrelépéseket tehetnek ennek segítségével. De komolyan számolnunk kell az evangélium terjesztésében nyújtott segítséggel is, különös tekintettel gondolhatunk itt a bibliafordításokra, vagy éppen a valós időben történő ígehirdetés-fordításra, mint például a kaleoai.⁵⁰ De nyilvánvaló segítséget fog nyújtani az adminisztrációs feladatokban is.

Kritikus gondolkodás. A mesterséges intelligencia jelenlegi formájában nem képes elérni vagy megközelíteni az emberi intelligenciát. Éppen ezért eredményeinek felülvizsgálatában fontos szerepe van az embernek – human in the loop. A veszély azonban valós, a kritikusan gondolkodó emberből a túlzott AI-használat, követőt formál, azaz bekövetkezik a – human on the loop. Tisztán kell látnunk, hogy az AI meggyőzően utánozza az emberi nyelvet, megdöbbentő matemaikai és egyéb generatív képességei vannak, de nem rendelkezik emberi tapasztalattal, tudattal és ezért emberi intelligenciával sem.

Másrészt a mesterséges intelligencia nem választható el az emberi intelligenciától. Önálló gondolatai nincsenek, hanem az ember által eddig előállított

⁵⁰ Kaleo AI, „Kaleo AI: Live Church Translation into 150+ Languages”, hozzáférés: 2026. szeptember 11., <https://withkaleo.com/>.

ismereteket dolgozza fel újra és újra.⁵¹ Ha feltalál is valamit, akkor az csak látszólagos újítás, hiszen vagy a már betáplált ismeretekre támaszkodik, vagy pedig az azok alapján újonnan szintetizáltakra.⁵² Ez pedig magában rejti azt, hogy a betáplált ismeretek végső soron a bukott emberi természet ismeretei. A jelenleg használt, interneten tanított modelleket hosszas és utólagos tréningezésnek vetik alá azért, hogy a modellek ne legyenek agresszívak és veszélyesek. A modellek olyan tükrök, amelyek egyszerre mutatják meg az emberiség legszebb és legrosszabb oldalát is. Kodácsy Tamás találóan fogalmaz: *“A probléma gyökere lehet, hogy abban van, hogy az elidegenedett létező istenképősége még nem állt helyre akkor, amikor saját képére olyan nem szociális, nem létező mesterséges intelligenciát alkotott, amely akarva-akaratlanul ezt az elidegenedett létezést utánozná.”*⁵³

Egyre mélyülő felelősségtudat. Elkerülve a démonizálást, megértve a valós lehetőségeket és kritikusan gondolkodva az eszközről valóban szükség van egyre mélyülő felelősségtudatra. Az egyre mélyülő kifejezéssel a Charta nem valamilyen statikus felelősségtudatra gondol. A mesterséges intelligencia szélsébséggel fejlődik, és az emberek egyre gyorsabban és mohóbban aknázzák ki a benne rejlő lehetőségeket. Tehát nem egy egyszeri szabályozásról kell, hogy szó legyen, hanem folyamatosan mélyülő felelősségtudatról, amely őszinte és nyitott párbeszéd mentén bontakozik ki.

Ennek a felelősségtudatnak a megnyilvánulása lehet az AI használatával kapcsolatos egyházi szabályok kidolgozása, amelyek kijelölik a használat határait. A történelmi európai egyházak közül a Svéd Egyház rendelkezik jelenleg hivatalos AI-használati állásfoglalással. A svéd dokumentum nem szabályozza túlságosan a kérdést, ám négy fontos alapvetést fektet le.⁵⁴ Indokolt

⁵¹ Luc Julia, *Robot, nem pilóta* (HVG Könyvek, 2026), 94.

⁵² Julia, *Robot, nem pilóta*, 111, 115.

⁵³ Kodácsy Tamás, „A mesterséges intelligencia mint imago hominis”, in *A digitális világ etikai aspektusai*, szerk. Fazakas Sándor (Debreceni Református Hittudományi Egyetem Szociáletikai Intézete, 2024), 109.

⁵⁴ Svenska kyrkan, Kyrkostyrelsen, *Policy för användning av artificiell intelligens*, KS

és etikus használat az erőforrásokkal való felelős gazdálkodás végett, átláthatóság és emberi ellenőrzés az egész folyamatban, biztonsági kockázatok tudatos mérlegelése, kockázatokkal és előnyökkel való előzetes számvetés.

Úgy tűnik, az EKD is közös stratégia kidolgozására törekszik, hiszen 2026-ra egységes irányelvek kidolgozását tűzték ki célul. Ebben az elsődleges okok a teremtésvédelemiek voltak, illetve egy olyan belső egyházi AI használata, amely segíti a liturgiai előkészületeket. Az ilyen korlátozottabb LLM-ek nemcsak pontosabb eredményeket adnak, hanem az univerzálisabb modellekhez képest sokkal kisebb energiaigényűek.⁵⁵ Az EKD hivatalos LiturgAI alkalmazása jelenleg tesztelés alatt áll.⁵⁶

De a felelősségtudat magában a magánhasználatban is megnyilvánulhat. A nagynyelvi modellek betanításának alapja az emberi kommunikáció és interakció. Minél több evangéliumi, jó minőségű és erkölcsös keresztyén tartalom jelenik meg a modellekben, annál nagyobb eséllyel részesítik előnyben ezeket a válaszaikban. *“Mindnyájunknak van felelőssége online jelenlétünkben, és abban, hogy a mély tanulással fejlődő algoritmusok mit látnak, sajátítanak el a keresztyén reakciókból. Fontos kérdés, hogy milyen következtetéseket vonnak le ezek az algoritmusok a keresztyének kommunikációjából.”*⁵⁷

2025-1407, 2025. szeptember 29., 2. szakasz,

<https://www.svenskakyrkan.se/filer/1374643/Policy%C3%B6r%C3%A4ndning%20av%20artificiell%20intelligens%20%28PDF%29.PDF>

⁵⁵ Evangelische Kirche in Deutschland, „Demokratiebildung, KI und intergenerationales Lernen”, 2025. november 12., <https://www.ekd.de/beschluesse-ekd-synode-2025-93101.htm>

⁵⁶ Evangelische Kirche in Deutschland, „LiturgAI – Gottesdienstvorbereitung digital erproben”, hozzáférés: 2026. szeptember 11., <https://www.ekd.de/liturgai—gottesdienstvorbereitung-digital-erproben-96839.htm>.

⁵⁷ Farkas Zsuzsanna, „Igen? Nem? Vagy? Keresztyén felelősség döntéseinkben a mesterséges intelligencia korának hajnalán”, in *A digitális világ etikai aspektusai*, szerk. Fazakas Sándor (Debreceni Református Hittudományi Egyetem Szociális Intézete, 2024), 63.

Összegzés

A megújult Ökumenikus charta egy 2001-ben készült dokumentum korszerű újragondolása. A majd 25 év alatt számtalan hatás jelent meg Európában. Migrációs, kulturális, teremtésvédelmi és technikai kérdések egyaránt hangsúlyossá váltak. Kérdés számomra, hogy a következő megújításig újra 25 évet kell-e várnunk. A mesterségesintelligencia-kutatásban, -fejlesztésben, -használatban, ha a jelenlegi fejlődés sebességére tekintünk, 25 év múlva vagy óriási előrelépések történnek, vagy pedig világméretű katasztrófával nézünk szembe.

Az Ökumenikus charta 14. cikkének iránymutatására helyes, ha olyan ajánlásként tekintünk rá, amelyet időről időre újra kell gondolnunk és fogalmaznunk. Igaz ez a migráció, a kultúra, a teremtésvédelem kérdésében, de azt gondolom, sokkal indokoltabb lesz a mesterséges intelligencia kérdésében. Az egyházak párbeszéde pedig elengedhetetlen lesz, hiszen közösen kell élnünk ezzel a lehetőséggel, de a buktatóival is közösen kell majd szembenéznünk, képviselve és vezetve a ránk bízottakat az evangélium fényében. Ebbe az irányba mutatnak a 14. cikk végén olvasható kötelezettségvállalások, amelyek kiváló iránymutatással szolgálnak gyorsan változó világunkban. Ezeket zárszóként és további iránymutatásként teljes egészében idézem:

fejlesztjük a digitális jártasságot, a technikai vívmányok kritikus használatát, arra képezve az embereket, hogy értsenek a digitális eszközökhöz és technológiákhoz, jól használják azokat, és átgondolt döntéseket hozzanak alkalmazásukról;

párbeszédet folytatunk a közszféra és az ipar szereplőivel azokról az etikai, politikai, gazdasági és a társadalmi igazságossággal összefüggő kérdésekről, amelyeket az új technológiák vetnek fel;

szorgalmazzuk azoknak az etikai kereteknek és vezérelveknek a lefektetését, amelyek az új és a még újabb technológiák alkalmazását szabályozzák;

támogatjuk az ilyen technológiák etikai következményeinek folyamatos értékelését, és arra törekszünk, hogy ezek a közjó, az igazság fokozott keresését szolgálják, és a minden ember méltósága és értéke iránti tiszteletben gyökerezzenek.

Bibliográfia

Conference of European Churches és Council of European Bishops' Conferences. *Charta Oecumenica: Guidelines for the Growing Cooperation among the Churches in Europe*. 2025.

<https://ceceurope.org/storage/app/media/2025-news/A4-Charta-2-guideline-online.pdf>.

Evangelische Kirche in Deutschland. „Demokratiebildung, KI und intergenerationales Lernen”. 2025. november 12.

<https://www.ekd.de/beschluesse-ekd-synode-2025-93101.htm>.

Evangelische Kirche in Deutschland. „LiturgAI – Gottesdienstvorbereitung digital erproben”. Hozzáférés: 2026. szeptember 11.

<https://www.ekd.de/liturgai—gottesdienstvorbereitung-digital-erproben-96839.htm>.

Farkas Zsuzsanna. „Igen? Nem? Vagy? Keresztyén felelősség döntéseinkben a mesterséges intelligencia korának hajnalán”. In *A digitális világ etikai aspektusai*, szerkesztette Fazakas Sándor, 55–68. Debreceni Református Hittudományi Egyetem Szociáletikai Intézete, 2024.

Graham, Michael S. *AI Christian Benchmark: Evaluating 7 Top LLMs for Theological Reliability*. The Gospel Coalition, 2025.

<https://www.thegospelcoalition.org/ai-christian-benchmark/>.

- Harari, Yuval Noah. „The Full-Length Interview with Yuval Noah Harari | The Economist”. Interjú. The Economist. YouTube-videó, 1:07:16. Hozzáférés: 2026. szeptember 11.
<https://www.youtube.com/watch?v=FNZhXTtOL-I>.
- Julia, Luc. *Robot, nem pilóta*. HVG Könyvek, 2026.
- Kaleo AI. „Kaleo AI: Live Church Translation into 150+ Languages”. Hozzáférés: 2026. szeptember 11. <https://withkaleo.com/>.
- Kodácsy Tamás. „A mesterséges intelligencia mint imago hominis”. In *A digitális világ etikai aspektusai*, szerkesztette Fazakas Sándor, 93–110. Debreceni Református Hittudományi Egyetem Szociáletikai Intézete, 2024.
- Leó, XIV., pápa. *Magnifica humanitas*. Enciklika. 2026. május 15.
<https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/encyclicals/documents/20260515-magnifica-humanitas.html>.
- Svenska kyrkan, Kyrkostyrelsen. *Policy för användning av artificiell intelligens*. KS 2025-1407. 2025. szeptember 29. <https://www.svenskakyrkan.se/filer/1374643/Policy%20f%C3%B6r%20anv%C3%A4ndning%20av%20artificiell%20intelligens%20%28PDF%29.PDF>.
- Watkin, Christopher, és Michael Keller. „AI and Formation: How Does AI Shape Our Loves? (with Michael Keller)”. *Silicon Spiritualities*. The Gospel Coalition, 2026. július 20. YouTube-videó, 1:07:49.
<https://www.youtube.com/watch?v=j45x3ZVFFnA>.

Szabados Sándor

Keresztény felelősségünk környezetünk megőrzésében

Absztrakt

Az előadás az új Ökumenikus Charta 12. pontjával foglalkozik, amely „A teremtett világ megőrzéséért!” címet viseli.

Nagyon aktuális és nagyon szerteágazó ez a téma. Éppen ezért szükséges a Charta szövegében használt fogalmak tisztázása vagy pontosabb meghatározása, például: Mit értünk ebben az összefüggésben a teremtett világon? Vagy: Mit jelenthet az ökológiai megtérés? Továbbá érdemes egy kis kitérőt tenni az ember és a természet viszonyát meghatározó biblia alapokra. Végül pedig arra, hogy mindezek tükrében milyen formában tudunk felelősséget vállalni egyházi, közösségi, és egyéni összefüggésben.

Bevezetés

Egy lelkész ismerősömnek meséltem, hogy milyen érdekes témát kell majd feldolgoznom ezen a konferencián, és a következőt válaszolta:

“Ennek a világnak amúgy is vége lesz, akkor minek vigyázzunk rá?”

Ez eléggé megdöbbenett, és felmerült bennem a kérdés: „Tényleg? Valóban itt tartunk keresztényekként ebben a mai világban? Ez lenne a hozzáállásunk ehhez a témához?” Attól tartok, hogy ez a lelkész kolléga nincs egyedül, és rajta kívül még jó pár embernek, sajnálatos módon valóban ez a hozzáállása. Éppen ezért fontos ezzel foglalkoznunk.

A teremtett világ

A teremtett világ fogalmának használata egy kicsit terhelt ebben az összefüggésben, bár Pál apostol is használja ezt a kifejezést: „Mert a teremtett világ sóvárogva várja Isten fiainak megjelenését.”⁵⁸ Teológiai értelemben és Pál megfogalmazása alapján a teremtett világ magában foglal mindent, ami teremtett: a spirituális valóságot, a szellemvilágot, az embereket és az élővilágot egyaránt. Ebben a kontextusban jelenik meg Krisztus is, mint „min-

⁵⁸ Pál levele a rómaiakhoz 8,19

den teremtmény elsőszülötte”⁵⁹ egyértelműen a maga univerzalitásában, amit a Charta szövege is idéz a Kolossébeliekhez írt levéből.

Azonban a 12. fejezet tematikájának összefüggését tekintve itt első-sorban a bennünket körülvevő élővilágról van szó. Fontos ezt itt az elején tisztázni. A szellemvilág kibillent egyensúlyának a helyreállítása nem ezen a síkon történik, és nem feltétlenül a mi felelősségünk.

Talán szerencsésebb lenne a teremtetett világ helyett, mondjuk a természet, vagy az élővilág kifejezést használni.

Mégis olyan szép ez a páli kifejezés ebben a mondatban, hogy: „a teremtetett világ sóvárogva várja Isten fiainak megjelenését.”

A bűneset után, a bibliai történet szerint, Isten azt mondja az embernek: „a föld átkozott miattad.”⁶⁰ és most, miután Isten „megbékéltetett minket önmagával Krisztus által, ... nekünk adta a békéltetés szolgálatát.”⁶¹ Ez szintén univerzális szolgálat. Mint Krisztusban újjászületett embereknek, a küldetésünk és a feladatunk a békéltetés szolgálatának folytatása és ennek az átoknak a megfordítása. Mert a világ sóvárogva vár a megváltásra és nemcsak spirituális értelemben, hanem az életnek ebben az aspektusában is. Itt érkezünk el a következő pontunkhoz.

Mi fán terem az ökológiai megtérés?

A Charta szövege behozza az ökológiai megtérés fogalmát. Ez nagyon érdekes kifejezés. Amikor először olvastam, felmerült bennem, hogy lehetséges-e másfajta megtérés, mint ami magában foglalja az ökológiai megtérést? Ha a megtérésünk Krisztushoz és a Teremtő Istenhez irányváltást, elfordulást jelent eddigi felfogásunkkal, világnézetünkkel és életvitelünkkel szemben, akkor ez minden bizonnyal az természethez való hozzáállást, az ökológiai megtérést is magában kell, hogy foglalja.

Hajlamosak vagyunk teológiai megközelítésben elsősorban a bűn(ök)höz való viszonyra összpontosítani a megtérés kérdésénél, ami alapvetően helyénvaló. A különböző egyházak különbözőképpen ragadják meg ennek folyamatát és lépéseit. Ebbe most nem mennék bele.

⁵⁹ Kolossébeliekhez írt levél 1,15

⁶⁰ 1Mózes 3:17

⁶¹ Pál második levele a korintusiakhoz 5,18

Viszont a megtérés az Istennel való kapcsolatunk helyreállítását és bűnös, haszonleső és önző természetünkől való elfordulást jelenti. Akkor a békéltetés szolgálata ezen felül az Isten eredeti szándékának helyreállításán való munkálkodást is magában hordozza.

Békességet kell teremteni ember és ember, Isten és ember között. Ebben a helyreállítási munkában a természet rendjének helyreállítása is szerepet kell, hogy kapjon. Ez visszatérés eredeti szerepvállalásunkhoz, amikor Isten rábízta az emberre a természet, az éden kertjének gondozását. Ahhoz az állapothoz, amikor a Teremtő szándéka szerint, az eredeti kontextusban az uralkodás nem kiszipolyozást, hanem gondoskodó felülvigyázást jelent. Élni a természettel, élni általa, nem pedig kizsákmányolni és élehetlenné tenni ezt a ránk bízott élővilágot.

Éppen ezért fontos, hogy a megtérésnél ne csak a személyes bűnök rendezésére és a lelki megtisztulásra fókuszáljunk. Valahogy ennek nyomán a holisztikus, teljes helyreállásnak a képét kellene magunkban megfogalmazni vagy hordozni. Ebben benne van a felelősség, a teljes élet, a teljes életmódváltás. Tehát felül kell vizsgálnunk a fogyasztói társadalom ránk kényszerített értékrendjét, amelyet a kizsákmányolás, a szűklátókörűség és hasonló dolgok jellemeznek.

Ha a bűn, a görög kifejezés nyomán céltévesztést jelent, akkor az Istennel való kapcsolatunk helyreállítása mellett, a körülöttünk lévő élővilággal való viszonyunkat is határozottabban át kell vizsgálnunk.

Egy újfajta szemléletet kell magunkra venni. Ahogyan igyekszünk Isten Lelkének segítségével elhagyni bűnös szokásainkat, helyreállítani kapcsolatainkat és megváltoztatni viselkedésünket embertársainkkal, ennek a természettel való viszonyunkra is ki kell terjednie. Vagyis mind arra, amit Isten ránk bízott.

Krisztus elsőszülöttségének és a sóvárgó világnak a képe Pálnál mind a maga univerzalitásában jelenik meg. Úgy gondolom, ennek nyomán itt is teljes helyreállításról van szó. Ez mindenképp magában foglalja a ránk bízott természethez való viszonyunkat is.

Itt visszatérnék a lelkész ismerősömmel történt beszélgetésekre. Valóban nézőpontot kell váltanunk. Igaz, a Szentírásban szerepel olyan kijelentés, hogy egyszer vége lesz ennek a világnak. az utolsó idők kérdésében és különösen a Jelenések könyve értelmezésének tekintetében azonban bősége-

sen megoszlanak és igen sokszínűek a vélemények. De bármit higgyünk, vagy gondoljunk is, nem kezelhetjük a ránk bízott természetet úgy, mint egy jegyzetlapot, amelyet miután elhasználtuk, majd jól összegyűrünk és eldobhatunk.

Ha így állunk az Isten által ránk bízott természethez, akkor mit mond ez rólunk? Valóban elmondhatjuk magunkról ezzel mentalitással, hogy részesei vagyunk Isten gondoskodó szeretetének? Talán érezzük, hogy ebben az összefüggésben, mi az, amiből meg kell térni.

Még egy megjegyzés a Jelenések könyvéhez. Az utolsó előtti fejezetben azt olvassuk, hogy Isten városa az új Jeruzsálem alászáll a mennyből, mint egy menyasszony⁶². Ha ez így van, akkor nem mindegy, hogy milyen „leszállópályát” készítünk elő neki, hiszen egy menyasszony várása is különleges előkészületeket igényel.

Felelősségvállalási irányelvek

A téma tehát igen sokrétű. Életünk rengeteg területét érinti. Parttalan lenne most elvesznünk abban, hogy mely területeken mi minden teendőnk lenne egyénként, hívőkként, vagy éppenséggel egyházakként. Ehelyett inkább néhány alapelvet és útmutatást emelnék ki az eddig elhangzottak alapján.

Már a Charta 2001-ben kiadott szövege is elköteleződésre hív. A fogyasztói mentalitással és a kizárólag gazdasági alapokon való megközelítéssel szemben a visszafogott mértékletes és fenntartható életvitel gyakorlására.

Ez már nem újdonság, hiszen nincs új a nap alatt. A Szentírás szavai évezredek óta tanácsolnak: „Valóban nagy nyereség a kegyesség megelégedéssel...”⁶³

Az elégedettség, a hálás hozzáállás, a tudatos és cselekvő hit mind alapvető keresztény értékek. Megfelelő irányba terelik a hívő ember szívét, sőt komoly elhatározással és összefogással útmutatóink és megtartó erőink lehetnek a ránk bízott természet megóvásában és megőrzésében is.

A Charta 2025-ös kiadása már sokkal részletesebben foglalkozik a témával, és talán pontosabb irányelveket ad. Az új Charta aktívabb, öntudatosabb cselekvésre hív. Talán azért, mert a két szöveg keletkezése között eltelt

⁶² Jelenések könyve 21,2

⁶³ Pál első levele Timóteushoz 6,6

időszakban sokkal égetőbbé vált ez a kérdés. Úgy tűnik, azóta sem igazán sikerült megfogadni az intő szavakat.

Éppen ezért fontos újra meg újra elolvasnunk a jelenlegi Ökumenikus charta vállalásait e téma tekintetében. Remélem, ha minél többet, halljuk és mondjuk ezeket, akkor ezek az elhatározások mind inkább gyökeret tudnak verni személyes életünkben, és ennek nyomán meg tudnak jelenni és be tudnak teljesülni egyházaink tanításában és gyakorlatában is. A hívők szívében elültetve, hogy egy fenntarthatóbb, élhetőbb világ vegyen körül bennünket, hogy hívőkként felelősséget vállaljunk mind egymás, mind pedig a természeti világ sorsa iránt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Magyar Bibliatársulat újfordítású Bibliája. Kálvin János kiadó, Budapest 2014

Ökumenikus Charta. Irányelvek az európai egyházak bővülő együttműködéséhez (2001). Közreadja az Európai Egyházak Konferenciája (CEC) és az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa (CCEE)

Ökumenikus Charta. Irányelvek az európai egyházak bővülő együttműködéséhez (2025). Közreadja az Európai Egyházak Konferenciája (CEC) és az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa (CCEE)

Szerkesztette: Dr. Fischl Vilmos
Kiadja: Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa
Címlap ikon: Mindenható Krisztus – Nikos Kosmidis alkotása
ISBN 978-615-81844-7-2

A MEÖT Szociális Bizottságának és a Teológiai és Keresztény Egység Bizottságának közös konferenciája

2026.

szeptember 2.

szerda

14:00–16:00

A megújított Ökumenikus Charta teológiai és etikai aspektusa

MEÖT–Székház, 1117 Budapest, Magyar tudósok krt. 3.

PROGRAM:

13:30–14:00 – Érkezés, regisztráció

14:00–14:05 – Köszöntés, bevezető gondolatok – FAZAKAS Sándor

14:05–15:00 – I. szekció:

- *Miért volt szükség az Ökumenikus Charta megújítására?* – FISCHL Vilmos
- *Írásértelmezés és az Ökumenikus Charta* – GÁNCZ Tamás
- *A lelki ökumenizmus és az egyházak látható közössége – igehallgatás és közös imádság* – KRÁNITZ Mihály
- Diszkusszió

Szünet

15:10–16:00 – II. szekció:

- *Egyház, közélet és politikai kultúra az Ökumenikus Charta szellemében* – FAZAKAS Sándor
- *A mesterséges intelligencia kihívásai és lehetséges válaszok az Ökumenikus Charta fényében* – CZEGLÉDI Péter Pál
- *Keresztény felelősségünk környezetünk megőrzésében* – SZABADOS Sándor
- Diszkusszió
- Zárzó – CZEGLÉDI Péter Pál

